

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Irena Budimir

Drugi amandma k ameriški ustavi v 21. stoletju

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Irena Budimir

Mentor: prof. dr. Bogomil Ferfila

Drugi amandma k ameriški ustavi v 21. stoletju

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

ZAHVALA

Ob zaključku magistrskega študija bi se rada zahvalila staršem, bratu, fantu in vsem prijateljem za vso pomoč in podporo, ki ste mi jo nudili ves čas izobraževanja. Hvala predvsem za vse vaše vzpodbudne besede tekom pisanja magistrske naloge. Zahvalila bi se rada tudi mentorju dr. Bogomilu Ferfili, ki mi je pomagal uspešno zaključiti študij.

Drugi amandma k ameriški ustavi v 21. stoletju

Drugi amandma zagotavlja pravico do imetja in nošenja orožja. Amandma je v preteklosti s strani zakonodajalcev in sodišč bil deležen zelo malo pozornosti, v zadnjih desetletjih pa je postal predmet mnogih študij in debat. V osrčju moderne debate o pomenu drugega amandmaja je vprašanje ali je pravica do orožja pravica vsakega posameznika ali pa zgolj pravica držav, da te oblikujejo svoje garde. Magistrska naloga je osredotočena na interpretacijo pravice do imetja in nošenja orožja v 21. stoletju. V nalogi sem preučila vpliv zgodovinskih okoliščin sprejetja Ustave ZDA in oblikovanja amandmaja, ki imajo velik vpliv na to, kako pravico do imetja in nošenja orožja razumemo danes. Ker je drugi amandma temelj orožarske politike ZDA, sem analizirala tudi orožarske zakone na zvezni ravni, ki so ključni za razumevanje obsega pravice do orožja. V procesu sprejemanja zakonov je veliko vlogo odigrala Nacionalna strelska zveza (NRA), ki je zavezana k zaščiti pravic, kot jih zagotavlja drugi amandma, za vse tiste, ki orožje spoštujejo. Ključnega pomena so tudi mnenja Vrhovnega sodišča ZDA, ki določbe iz amandmaja interpretirajo na dejanskih primerih. Z analizo vseh dejavnikov, ki vplivajo na interpretacijo drugega amandmaja, sem ugotovila, da je pravica do imetja in nošenja orožja dvojna pravica, kolektivna in individualna, je pravica, ki je regulirana z zakoni, katerih namen je natančnejša opredelitve pravice in ne njena prepoved ter je pravica, ki se še vedno razvija in nadgrajuje.

Ključne besede: Ustava ZDA, drugi amandma, pravica do imetja in nošenja orožja, orožarska zakonodaja, Vrhovno sodišče ZDA.

Second Amendment of the United States Constitution in 21. Century

Second amendment guarantees the right to keep and bear arms. In the past the amendment was almost ignored by the legislators and the courts but in the last few decades it has become subject of many studies and debates. In the heart of contemporary debate about the meaning of the second amendment is the question whether a right to arms is a right of an individual or merely the right of countries to design their guards. This thesis is focused on the interpretation of the right to keep and bear arms in the 21st century. In my master's thesis I have examined the impact of the historical circumstances of the adoption of the United States Constitution and the formation of the amendment, which have a major impact on how the right is understood today. Because this amendment is a cornerstone of US gun policy I have also analyzed federal gun laws which are crucial for understanding the scope of the right. In the process of making and accepting gun laws, also NRA, with their main commitment of protection of the right to keep and bear arms for those, who respect the law, has left its mark. Opinions of The Supreme Court are also of a great meaning because they interpret the provisions of the amendment on actual cases. By analyzing all the factors that affect the interpretation of the second amendment I have found that the right to keep and bear arms is a double right, collective and individual, is a right which is regulated by laws that aim to more precise definition of the right and not its prohibition and it is also a right that is still developing and upgrading.

Keywords: United States Constitution, Second Amendment, right to keep and bear arms, gun legislation, The Supreme Court of the United States of America.

KAZALO

1 UVOD	6
2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	7
2.1 Opredelitev raziskovalnega vprašanja in oblikovane hipoteze.....	7
2.2 Metodologija in struktura	8
3 ZGODOVINSKE OKOLIŠČINE SPREJETJA USTAVE ZDA	9
3.1 Nastanek ZDA	9
3.2 Sprejetje ustave.....	14
3.3 Sprejetje Listine pravic	18
4 DRUGI AMANDMA K USTAVI ZDA	20
4.1 Oblikovanje drugega amandmaja	20
4.2 Moderne debate o pomenu drugega amandmaja	25
4.2.1 Kolektivni model.....	26
4.2.1 Standardni model.....	29
5 DRUGI AMANDMA KOT TEMELJ OROŽARSKÉ ZAKONODAJE.....	32
5.1 <i>Gun Control Act of 1968</i>	33
5.2 <i>Brady Handgun Violence Prevention Act</i>	34
5.3 <i>Violent Crime Control and Law Enforcement Act</i>	37
5.3.1 <i>Federal Assault Weapons Ban</i>	38
5.4 Predlog spremembe zakonodaje 2013	39
6 NACIONALNA STRELSKA ZVEZA (NRA)	42
6.1 Nastanek in zgodovina NRA	43
6.1.1 Inštitut za zakonodajno akcijo (ILA)	46
6.2 NRA kot politični akter in njena vloga	47
7 DRUGI AMANDMA IN ODLOČITVE VRHOVNEGA SODIŠČA ZDA	53
7.1 District of Columbia proti Heller.....	55
7.2 McDonald proti Chicago	57
7.3 Caetano proti Massachusetts.....	58
8 ZAKLJUČEK	61
9 LITERATURA	64

1 UVOD

Pravica do imetja in nošenja orožja, kot jo zagotavlja drugi amandma, je zakoreninjena globoko v ameriško miselnost. Nekateri gredo celo tako daleč, da pravico do orožja poimenujejo kot eno najbolj cenjenih pravic svobodnega človeka. Še bolj presenetljivo pa je, da več Američanov ve, da se v njihovi ustavi nahaja amandma, ki govori o pravici do orožja, kot pa da jim ustava zagotavlja tudi pravico do molka v primeru obtožbe storitve kaznivega dejanja (Bogus 1998, 312).

Orožje ima v ameriški družbi od nekdanj posebnost. Kultura orožja v Združenih državah Amerike (ZDA) temelji na zgodovini in tradiciji, dodatno pa jo podpira še ustava in njen znameniti drugi amandma, ki pa je zaradi svoje nejasnosti predmet večnih polemik. Velik del ameriškega prebivalstva je prepričan, da jim drugi amandma podeljuje pravico do orožja, pri tem pa jih podpira izredno močan orožarski lobi.

Razumevanje pravice imeti in nositi orožje, kot jo zagotavlja drugi amandma k Ustavi ZDA, je odvisno od različnih dejavnikov. Eden izmed teh je tudi komponenta časa. Ameriško ljudstvo v 21. stoletju na pravico do nošenja in imetja orožja gleda z drugimi očmi kot ameriško ljudstvo v poznem 18. stoletju, ko je amandma bil sprejet.

Besedilo amandmaja se od njegove ratifikacije ni spremenilo, so pa se spremenile družbene in politične razmere, v katerih se amandma aplicira. Svet okoli njega se spreminja in razvija, zato je razumljivo, da se spreminja in razvija tudi razumevanje pravice, ki jo podeljuje. V osrčju debate o drugem amandmaja se postavljajo vprašanja kdo je nosilec pravice, na kakšen način jo lahko izvaja ter kolikšen je njen obseg.

Pri razumevanju, kaj pravica do imetja in nošenja pomeni danes, nam pomaga njen zgodovinski razvoj in pomen, saj je drugi amandma del teorije, ki ameriško ljudstvo spremlja od njenega nastanka, orožarska zakonodaja, ki postavlja njene omejitve ter mnenja sodišča, ki te omejitve interpretirajo na dejanskih primerih.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Opredelitev raziskovalnega vprašanja in oblikovane hipoteze

Osrednji predmet preučevanja magistrskega dela je drugi amandma k ameriški ustavi in njegova interpretacija danes. Čeprav ima amandma v slovenskem prevodu zgolj 21 besed, se njegova kontroverznost skriva prav v njihovi interpretaciji.

V magistrskem delu sem se osredotočila na zgodovino, na sam pomen besedila amandmaja ter na zakonske določitve, ki urejajo okvir, v katerega je pravica drugega amandmaja postavljena danes. V nalogi sem analizirala tudi vpliv, ki ga na razumevanje drugega amandmaja imata Vrhovno sodišče in Nacionalna strelska zveza (NRA). Cilj mojega raziskovanja je ugotoviti, kaj pravica do imetja in nošenja orožja v ZDA pomeni v 21. stoletju.

Pri magistrskem delu me bo tako vodilo naslednje raziskovalno vprašanje:

- Kako je drugi amandma k ameriški ustavi interpretiran v 21. stoletju?

Oblikovala sem tudi tri na literaturo oprte hipoteze:

- Hipoteza 1: Zgodovinske okoliščine oblikovanja drugega amandmaja k ameriški ustavi imajo še danes velik vpliv na razumevanje pravice do imetja in nošenja orožja.
- Hipoteza 2: Glavni namen dodatne regulacije orožarske zakonodaje ni prepoved pravice posameznika do imetja in nošenja orožja, ampak njena dodatna opredelitev in razjasnitev.
- Hipoteza 3: Pravica, kot jo zagotavlja drugi amandma k ameriški ustavi, danes posameznikom zagotavlja le pravico do imetja in nošenja orožja, ki je bilo v splošni uporabi v času sprejetja amandmaja.

Prvo hipotezo bom preverjala skozi 3. in 4. poglavje, saj so tam opisane zgodovinske okoliščine sprejetja ustave ter zgodovina drugega amandmaja. Podlaga za preverjanje druge hipoteze bo 5. poglavje, ki analizira orožarsko zakonodajo, odgovor na tretjo hipotezo pa bom iskala v 7. poglavju, kjer so interpretirane sodbe in mnenja Vrhovnega sodišča, ki natančneje definirajo splošne zakonske določbe.

Skozi magistrsko delo bom poskušala potrditi oz. ovreči oblikovane hipoteze ter ponuditi celosten odgovor na zastavljeno raziskovalno vprašanje.

2.2 Metodologija in struktura

Metodološki okvir magistrske naloge je sestavljen iz dveh delov. Prvi del je konceptualni, drugi del pa analitični. V svoji magistrski nalogi sem uporabila kvalitativno raziskovanje, ki zajema dajanje besede, interpretiranje zgodovinske ali kulturne pomembnosti ter razvijanje teorij (Ragin 2007, 97).

Prvi dve poglavji predstavljata uvod in metodološki okvir, kjer sta predstavljena okvir magistrskega dela in predmet proučevanja.

V tretjem poglavju so opisane zgodovinske okoliščine sprejetja Ustave ZDA. Z zgodovinsko analizo in interpretacijo sekundarnih virov sem poskušala ugotoviti, kakšen vpliv so imele zgodovinske okoliščine nastanka ZDA na vključitev pravice do nošenja in imetja orožja v drugi amandma k ameriški ustavi.

Četrto poglavje je posvečeno drugemu amandmaju. Z analizo in interpretacijo primarnih ter sekundarnih virov, deskriptivno metodo ter konceptualnim in zgodovinsko razvojnim pristopom sem v prvem delu tega poglavja ugotavljala, kakšna je zgodovinska utemeljitev pravice do imetja in nošenja orožja ter kako je ta pravica postala del Listine pravic.

Na podlagi teh ugotovitev in ob pomoči analize ter interpretacije sekundarnih virov, sem v drugem delu četrtega poglavja raziskovanje drugega amandmaja postavila v sodobni čas. Analizirala sem dve teoriji o njegovem pravem pomenu.

Deskriptivno metodo sem tu nadgradila še s primerjalnim raziskovanjem. Ker me v magistrski nalogi zanima predvsem interpretacija drugega amandmaja v 21. stoletju, je to poglavje zanimivo predvsem zato, ker dilema o tem, katera teorija je »pravilna«, še ni dokončno razrešena.

S petim poglavjem se prične analitična analiza. Tam sem vrednotila orožarsko zakonodajo v ZDA. Uporabila sem *policy* analizo, ki mi je pomagala razumeti značilnosti in učinke izbrane politike. Zame zanimivi so predvsem učinki, saj so mi pomagali doseči zastavljeni cilj raziskovanja.

V šestem poglavju sta opisani zgodovina in nastanek NRA, analiziran je njen razvoj, vloga, položaj in stališča do vprašanja pravice do nošenja in posedovanja orožja.

V zadnjem vsebinskem poglavju sem se lotila interpretacije primerov, povezanih z drugim amandmajem, ki jih je obravnavalo vrhovno sodišče. Izbira primerov sicer ni velika, a vseeno sem se podrobno osredotočila na le tri primere, ki so za moje magistrsko delo najbolj relevantni. Glavna metoda raziskovanja je analiza sekundarnih virov, s katero sem povzela ključne ugotovitve ter jih primerno umestila v moje raziskovanje.

Zaključek ponudi odgovor na raziskovalno vprašanje in se dotakne vprašanja o prihodnosti drugega amandmaja, saj se zdi, da bi se v letu 2017 lahko obetal nov primer na vrhovnem sodišču, ki lahko postavi nov mejnik v razumevanju pravice imeti in nositi orožje, kot jo zagotavlja drugi amandma k Ustavi ZDA.

3 ZGODOVINSKE OKOLIŠČINE SPREJETJA USTAVE ZDA

3.1 Nastanek ZDA

Jedro, iz katerega so se razvile ZDA, je predstavljalo trinajst kolonij, ki so bile podrejene angleškemu monarhu. Od ustanovitve prve britanske kolonije Virginije leta 1603, pa do zadnje, Georgije, leta 1733, se je v 130 letih ob Atlantski obali Severne Amerike oblikovalo trinajst kolonij, ki so se med seboj razlikovale v odnosu do angleške krone. Ta odnos je urejala t. i. Listina, ki jo je prejela vsaka kolonija in je urejala identiteto ter avtoriteto v posamezni koloniji (Newman in Schmalbach 2010, 23).

Razlike niso bile le v namembnosti kolonij, ampak tudi v socialni in etnični osnovi, navsezadnje pa tudi v političnem izvoru, saj se je veliko ljudi v Ameriko preselilo prav zaradi političnega prepričanja, ki doma ni uživalo podpore (Grad in drugi 2006, 173–174).

Vsem kolonijam je bila skupna delna samouprava, saj je skupaj z angleško nadvlado v kolonije prišla tudi angleška politična tradicija, ki je podpirala neodvisnost in reprezentativno vladanje (Newman in Schmalbach 2010, 23). Nadzorni učinek angleške vlade je bil pravzaprav presenetljivo skromen, a vseeno prisoten. Kljub temu da je večina kolonij nastala kot družba delničarjev ali fevdalna gospodstva, kar je vplivalo na prenos neposredne suverenost nad naselji s kralja na delničarje in lastnike, to nikakor ni pomenilo, da je bila vsa avtoriteta v njihovih rokah (Ferfila 2002, 474).

Same kolonije niso čutile podrejenosti angleški kroni in so se počutile kot zveza držav, saj so bile z oblastmi v matični državi le rahlo povezane. V začetku 17. stoletja je začelo veljati splošno pravilo, ki je kolonialistom omogočilo aktivno sodelovanje pri sprejemanju zakonov, ki se tičejo blaginje kolonije, iz katere prihajajo (Ferfila 2002, 474–475). Tako so prebivalci kolonij še dodatno povečali moč svoje samouprave, v družbi pa se je okrepil duh samostojnega odločanja.

Kolonialna politika Angležev v 17. stoletju je zaradi vojaških, političnih in verskih trenj v Angliji močno trpela (Newman in Schmalbach 2010, 38). A tudi po ureditvi stanja v monarhiji kolonialna politika še kar ni bila učinkovita. Nadzor nad kolonijami je bil otežen tudi zaradi njihove velike oddaljenosti od matične dežele ter zaradi naravnih okoliščin na novem kontinentu, ki so spodbujale individualizem in samostojno odločanje (Ferfila 2002, 475).

Zmaga Anglije nad Francijo in podpis pariškega miru leta 1763 je bila velika zmaga za monarhijo, saj je ta pridobila nesporno prevlado v Severni Ameriki ter postala dominantna pomorska sila v svetu (Newman in Schmalbach 2010, 62), a hkrati je ta zmaga predstavljala tudi nov izziv - upravljanje novega imperija. Kolonije, ki so že bile vajene velikega deleža neodvisnosti, so začele zahtevati še več svobode (Ferfila 2002, 476).

Z angleško vlado in kraljem več tisoč kilometrov stran ter brez francoskega pritiska je vprašanje oblasti dejansko pripadalo ameriškim kolonistom. Večina prvih naseljencev je v

Ameriko prišla, ker se niso strinjali s politično oblastjo, ki jih je nadzirala v Evropi, zato je vprašanje tvorjenja nove vlade kmalu postala glavna skrb. Naseljenci so velikokrat prezrli politične razloge in podporo za svoje zahteve iskali v filozofskih razlogih (Newman in Schmalbach 2010, 56).

V preteklosti je Velika Britanija izvajala malo direktnega nadzora v kolonijah ter se v veliki večini ni vmešavala v trgovino kolonij z zunanjim svetom (Newman in Schmalbach 2010, 63), a zaradi povečanja ozemlja in močnejšega ekonomskega razvoja kolonij je ta pristop spremenila in pričela svobodno trgovino kolonij omejevati (Grad in drugi 2006, 174).

Prvi veliki test nove, bolj aktivne britanske imperialne politike je nastopil leta 1763 s kraljevim razglasom, ki je območje zahodno od Apalačev pridržal za staroselce. Ta ukrep naj bi preprečil nadaljnjo sovražnost med staroselci in priseljenci, ki bi jo lahko sprožila selitev prebivalstva na nova ozemlja. Kolonisti so upali na širitev na zahod, zato so se na razglas odzvali z jezo in kljubovanjem (Newman in Schmalbach 2010, 63). Sicer ukrep ni bil nikoli uresničen, a vseeno je prebivalcem kolonij pustil grenak priokus, saj so ga razumeli kot kršitev njihove temeljne pravice do zasedbe in poselitve zahodnih ozemelj. Še burnejše odzive pa je doživela nova finančna politika, cilj katere je bil pridobiti več denarja za vzdrževanje rastočega imperija (Ferfila 2002, 477).

Odlok o kolkih iz leta 1765 je nalagal, da mora biti na vseh tiskanih papirjih v kolonijah, vključno s pravnimi dokumenti, nalepljen kolek, denar pa naj bi se porabil za podporo vojaškim silam v kolonijah, ki skrbijo za njihovo obrambo, zaščito in varnost (Ferfila 2002, 477; Newman in Schmalbach 2010, 64).

To je bil prvi direkten davek, ki so ga pobirali tisti, ki so dobrino uporabljali, plačevali pa so ga prebivalci kolonij. Še istega leta se je sestal Kongres o odloku o kolkih v New Yorku, kjer so predstavniki kolonij sklenili, da jim davke lahko nalaga le njihova izvoljena zakonodajna oblast. V odgovor na nove davke so kolonije začele bojkotirati britanski uvoz (Newman in Schmalbach 2010, 64). Britanski trgovci so posledice ameriškega bojkota močno občutili. Nad parlamentom so začeli izvajati pritisk ter zahtevali preklic zakona, kar se je leta 1766 tudi zgodilo (Ferfila 2002, 477).

Britanska vlada je še vedno potrebovala nove prihodke, zato je takratni britanski državni zakladnik Townshed predlagal nove davčne ukrepe. Leta 1767 so uvedli t. i. Townshedove davke na kolonialni uvoz čaja, stekla in papirja, ki naj bi pokrili stroške uslužbencev krone v Ameriki. Sprva novi davki niso razburili prebivalstva, saj so bili neposredni in so jih plačevali trgovci, vendar pa je nekaj vodij kolonij izpostavilo dejstvo, da parlament nima pravice do obdavčitve brez konsenza predstavnikov kolonij. Trgovci so združili svoje moči in ponovno pozvali k bojkotu britanskih izdelkov (Newman in Schmalbach 2010, 65).

Vpeljava novih odhodkov je izzvala nasilen odziv v Bostonu, kjer je marca 1770 prišlo do nasilja med britanskimi vojaki in meščani (Ferfila 2002, 478). Slab vpliv novega davka na trgovino in izzvano nasilje sta bila glavna razloga, da se je parlament tri leta po sprejetju novih davkov odločil za njihovo odpravo. Odpravili niso le davka na čaj. S tem dejanjem je parlament želel pokazati, da vseeno lahko obdavči kolonije (Newman in Schmalbach 2010, 65–66), na drugi strani pa je odprava davkov za kolonije pomenila veliko priznanje. Protiangleška kampanja je tako za nekaj časa poniknila (Ferfila 2002, 48).

Tudi v tako imenovanem obdobju miru, med leti 1770 in 1772, je skupina radikalov, na čelu s Samuelom Adamsom, širila vidik, da britanski uradniki načrtno kujejo zaroto proti kolonialnemu prebivalstvu in njihovim svoboščinam. Njihov glavni cilj je bila neodvisnost (Ferfila 2002, 478).

Adams je v Bostonu in nekaterih drugih mestih v Massachusettsu uspel vzpostaviti organizirane komiteje, katerih naloga je bila redna izmenjava informacij o potencialnih britanskih grožnjah (Newman in Schmalbach 2010, 66). Komiteje so kasneje ustanovili v vseh kolonijah in prav ti komiteji so predstavljali temelj za revolucionarne organizacije. Parlament se je na združevanje odzval z zakoni, ki so jih v kolonijah poimenovali »nesprejemljivi odloki« (Ferfila 2002, 478).

Kaznovalni odloki so bili razlog, da so se predstavniki kolonij septembra leta 1774 sešli na konvenciji v Philadelphiji, kjer so razpravljali o trenutnem položaju kolonij. V tem času večina Američanov še ni razmišljala o neodvisnosti. Glavni namen konvencije, ki je kasneje postala znana kot prvi celinski kongres, je bil določiti, kako se bodo kolonije odzvale na nove zakone, ki so v njihovih očeh predstavljali grožnjo pravicam in svoboščinam kolonialnega prebivalstva (Newman in Schmalbach 2010, 77).

Konvencija se je končala s sprejetjem vrste resolucij, ki so varovale pravice kolonistov. Najpomembnejši sklep konvencije je bilo oblikovanje Celinske zveze, ki je v kolonijah prevzela vodstvo in spodbujala revolucionarni plamen. Kolonije so začele zbirati vojaške zaloge ter pričele z mobilizacijo vojaških enot (Ferfila 2002, 478).

Ko je za zbiranje streliva v mestu Concord izvedel angleški general Gage, ki je poveljeval vojaški posadki v Bostonu, od Concorda oddaljenem le 32 kilometrov, je ukazal svojim vojakom, da ga zaplenijo. 19. aprila 1775 so britanske čete zgodaj zjutraj prispele v vas Lexington. Med umikom Američanov je nekdo sprožil strel, kar je Britance spodbudilo k streljanju. Izrek Ralpa Walda Emersona pravi, da je to bil »strel, ki je odmeval po celem svetu« (Ferfila 2002, 479). Kdo je sprožil prvi strel, ki je bil vzrok prvemu spopadu Ameriške revolucije, je še danes vprašanje, na katerega nimamo odgovora (Newman in Schmalbach 2010, 78).

Kmalu po prvem spopadu se je v Philadelphiji sestal drugi celinski kongres, kjer so kolonije pozvali, naj zagotovijo čete za kolonijsko gardo, na čelo ameriških sil pa so imenovali polkovnika Georga Washingtona. Jeseni istega leta so organizirali še mornarico in marince, vse z namenom napada na Britance (Newman in Schmalbach 2010, 79).

Leto dni po zasedanju drugega celinskega kongresa so člani sprejeli resolucijo, ki je razglašala neodvisnost kolonij. Pet delegatov, vključno s Thomasom Jeffersonom, je oblikovalo komite, katerega naloga je bila snovanje dokumenta, ki bi podpiral sprejeto resolucijo (Newman in Schmalbach 2010, 80). Deklaracija o neodvisnosti, ki je v veliki večini delo Jeffersona, je bila sprejeta 4. julija 1776 (Ferfila 2002, 480).

Sprejeta deklaracija je razglasila pravico Američanov do samoodločbe in njihovo pravico do osvoboditve izpod angleškega jarma (Grad in drugi 2006, 174). Ločitev od krone so utemeljili z idejo o svobodnem posamezniku, suverenem ljudstvu in omejeni oblasti in čeprav so vedeli, da tem načelom ne sledi noben drug vladar, jih v deklaraciji niso potrjevali, ampak so jih poimenovali kot »samoumevne resnice« (Toplak v Jaklič in Toplak 2005, 13).

Razglasitvi neodvisnosti je sledila ameriška vojna za neodvisnost, ki se je uradno začela že leta 1775 z napadom v Lexingtonu, končala pa se je s podpisom Pariškega sporazuma leta 1783, ki je pomenil priznanje neodvisnosti, svobode in suverenosti trinajstih kolonij (Ferfila

2002, 481). V osmih letih bitke za neodvisnost so bivše kolonije oblikovale novo nacionalno identiteto, saj so postale Združene države Amerike (Newman in Schmalbach 2010, 85).

3.2 Sprejetje ustave

Bivše kolonije so se po osamosvojitvi organizirale kot samostojne države, kjer je vsaka imela svojo ustavo, v kateri je bil prisoten močan demokratičen duh. Prav vsaka se je pričela z naštevanjem osnovnih pravic in svoboščin, ki so bile neodtujljive in so pripadale vsem državljanom (Newman in Schmalbach 2010, 84). Cilj snovalcev državnih ustav je bil ljudstvu zagotoviti neodtujljive pravice, ki jim jih je Britanija kratila, a vseeno so te ustave imele slabo točko. Nobena od državnih ustav ni zagotavljala najpomembnejše temeljne pravice - enakosti (Ferfila 2002, 483).

Kmalu po razglasitvi neodvisnosti se je oblikovala prva zveza trinajstih kolonij, konfederacija, katere glavni namen je bil skupna obramba, varovanje pravic in blaginja (Grad in drugi 2006, 174). Njeno delovanje in pristojnosti so urejali t. i. Členi konfederacije, sprejeti leta 1781, ki so pogosto omenjeni kot prva ameriška ustava (Toplak v Jaklič in Toplak 2005, 14).

Pristojnosti konfederacije so bile zelo ohlapne in omejene. Državna vlada ni imela zadostnih pooblastil za uravnavanje trgovine in vplivanje na mednarodne odnose, ni mogla uravnavati trgovine ter predpisati davke. Zaradi očitnih slabosti in težav, ki jih je prinašala takšna ureditev, se je pojavila zahteva po močnejši osrednji vladi (Ferfila 2002, 483).

Odgovor na zahtevo po močnejši osrednji vladi je bila ustavodajna skupščina v Philadelphiji leta 1787, na kateri se je zbralo 55 delegatov iz dvanajstih držav. Namen sestanka ni bilo oblikovanje nove ustave, ampak zgolj priprava predlogov za izboljšanje Členov konfederacije (Toplak v Jaklič in Toplak, 2005, 15). Toda delegati so kmalu ugotovili, da zgolj sprememba členov konfederacije ne bo dovolj, zato so pričeli snovati novo obliko vladavine. Prvi korak je bila uskladitev pooblastil lokalnih vlad s pooblastili osrednje vlade, zato je bilo nujno oblikovati dokument, kjer bi ta pooblastila in naloge nove, skupne vlade bile natančno opredeljene (Ferfila 2002, 485).

Ker so se bali, da bi delegati zaradi pritiska javnosti zadržali svoje mnenje in ne izrazili vseh idej, so se odločili, da bodo zapisniki konvencije za javnost nedostopni še trideset let po konvenciji. Delegati so prav tako menili, da bo ljudstvo lažje sprejelo novo ustavo, če ne bo vedelo za vse njihove nasprotujoče si argumente (Toplak v Jaklič in Toplak 2005, 16).

Državniki, ki so se sestali v Philadelphiji, so bili privrženci Montesquieuja in njegovega koncepta o uravnovešeni politični moči, ki pravi, da morajo vse tri veje oblasti (zakonodajna, sodna, izvršna) biti harmonično uravnovešene. Konvencija je tako ustanovila sistem vladanja z ločenimi tremi oblastmi, ki se med seboj nadzorujejo (Ferfila 2002, 485).

Maddisonov predlog ustave, znan kot *The Virginia Plan*, je bil prvi osnutek ustave. Predvideval je močno centralno oblast in delitev oblasti. Najmočnejša naj bi bila zakonodajna oblast, saj bi ta imela funkcijo imenovanja ljudi na položaje v izvršni in sodni oblasti. Samo zakonodajno telo bi bilo sestavljeno dvodomno, iz neposredno voljenega predstavniškega doma in posredno voljenega senata, število članov v domovih pa bi bilo sorazmerno s številom prebivalstva (Toplak v Jaklič in Toplak 2005, 16–17). Prav ta sestava domov se je kasneje izkazala kot ena večjih ovir pri sprejemanju ustave.

Velike države so stremele k uvedbi močne centralizirane oblasti, kjer je število sedežev v predstavniškem domu odvisno od števila prebivalstva, male države pa so se zdale, da bodo v tem primeru izgubile svoj vpliv, zato so zahtevale, da ima vsaka država enako število sedežev (Grad in drugi 2006, 175). Delegati malih držav so v odgovor na predlog ustave oblikovali t. i. *The New Jersey Plan*, ki je bil le »kozmetični« popravek Členov konfederacije (Toplak v Jaklič in Toplak 2005, 98).

Spor med malimi in velikimi državami so rešili s sprejetjem kompromisne rešitve, znane kot *The Connecticut Compromise*, ki je zadovoljevala zahteve obeh strani (Grad in drugi 2006, 175). S sprejetjem kompromisa so potrdili dvodomno sestavo kongresa, kjer so v predstavniškem domu države zastopane sorazmerno s številom prebivalstva, v senatu pa imajo vse države enako število sedežev (Newman in Schmalbach 2010, 98).

Pri delitvi oblasti je polna moč pripadla zvezni vladi, ki lahko nalaga davke, si sposoja in kuje denar, določa skupne obveznosti, mere in uteži, ščiti patente ter ureja poštna zadeve in poti.

Zvezna vlada je dobila pravico do ustanovitve in vzdrževanja vojske, skrbela je za trgovino med državami in zunanjo politiko ter vojne (Ferfila 2002, 485).

Nova oblast naj bi vladala neposredno ljudem in ne posameznim državam. Tako bi ti bili podrejeni dvema nivojema oblasti, oblasti posamezne države in oblasti na zvezni ravni (Toplak v Jaklič in Toplak 2005, 17).

Pomembno vprašanje je predstavljal obseg pristojnosti zvezne oblasti, saj je obstajal strah, da si bo ta s časom pričela samovoljno jemati nove pristojnosti na račun držav in ljudstva. Dogovorili so se, da bodo te pristojnosti jasno zapisane v novi ustavi. Prav tako so se dogovorili, da bodo zvezni zakoni nad zakoni držav. Za izvrševanje zakonov bo skrbela zvezna izvršna oblast, v primeru nesporazumov pa bo za interpretacijo zakona poskrbelo vrhovno sodišče. Gre za določbo, ki je danes poznana kot *Supremacy Clause* (Toplak v Jaklič in Toplak 2005, 18–19).

Pod drobnogled je prišlo tudi vprašanje primerne razmerja med tremi vejami oblasti, ki je temeljilo na strahu pred zlorabo oblasti s strani močnega voditelja izvršilne oblasti, v tem primeru predsednika. Predsedniku so tako dodelili predvsem pristojnost uresničevanja zakonov, pri večini drugih pristojnosti pa je njihovo uresničevanje bilo možno le s sodelovanjem kongresa. Na ta način so dosegli t. i. sistem zavor in ravnovesij, znan kot *Checks and Balances*, v katerem lahko ena veja oblasti zavira drugo ter jo nadzira. Ustava je uvedla še institut obtožbe predsednika, *impeachment*. Institut lahko sproži le predstavniški dom, o sami krivdi in odstranitvi predsednika pa odloča zgolj senat (Toplak v Jaklič in Toplak 2005, 21).

Način izvolitve predsednika je bila še ena izmed nalog delegatov. Vprašanja so se vrtela okoli tega, kdo naj ga izvoli ter kolikšno moč naj imajo v tem procesu posamezne države. Vprašanje volitev je prineslo mnoga nesoglasja, saj predlagani načini niso zadovoljili vseh pogledov. Odločili so se za »edinstven kompromis«, po katerem vsaka od držav po načinu, ki si ga sama izbere, izvoli določeno število predstavnikov, ti predstavniki pa nato volijo predsednika in podpredsednika. Ta način izvolitve predsednika je znan kot elektorski sistem (Toplak v Jaklič in Toplak 2005, 21–22).

Pri oblikovanju sodne oblasti ni prišlo do večjih nesoglasij. Kot najvišji organ sodne veje so postavili vrhovno sodišče, ki so mu bila podrejena nižja sodišča. Med delegati je prevladovalo mnenje, da morajo sodniki biti neodvisni od politike, zato so se odločili, da sodnikov ne bodo volili, ampak jih bodo na funkcijo imenovali (Toplak v Jaklič in Toplak 2005, 23).

Kljub temu da je kar nekaj delegatov izrazilo zadržke glede besedila bodoče ustave, so se pod besedilo vseeno podpisali. A podpis političnih veljakov pod besedilo nove ustave še ni pomenil njene veljavnosti (Toplak v Jaklič in Toplak 2005, 24). Osnutek ustave je bil predan v ratifikacijo posameznim državam. Da bi ustava stopila v veljavo, jo je moralo ratificirati vsaj devet držav od trinajstih (Ferfila 2002, 486).

Ratifikacija je bila burno diskutirana skoraj celo leto. V tem času sta se na ameriškem političnem prizorišču oblikovali dve skupini. Prvi so bili federalisti, ki so podpirali sprejetje ustave in zagovarjali močno federalno oblasti. Njihovi nasprotniki, ki sprejetja ustave niso podpirali, saj so menili, da ustavi manjka del, ki bi zagovarjal pravice posameznikov, pa so bili antifederalisti (Newman in Schmalbach 2010, 99–100).

Do leta 1788 je ustavo ratificiralo devet držav, kar je bilo dovolj, da ta stopi v veljavo, vendar med temi državami ni bilo dveh velikih držav, Virginije in New Yorka. Federalisti so vedeli, da bi nepotrjena ustava v dveh velikih državah lahko močno ogrozila možnosti za nacionalno enotnost in moč (Newman in Schmalbach 2010, 101).

Odgovor na potencialno grožnjo je bil kompromis med skupinama. Federalisti so obljubili, da bodo po sprejetju ustave k tej dodali še listino osnovnih človekovih pravic, ki bi njihove pravice ščitila tudi na zvezni ravni. Kar nekaj držav je ratifikacijo zavračalo prav zaradi pomanjkanja takega dokumenta. Del antifederalistov je po tej obljubi začel podpirati ustavo in kmalu je bila sprejeta še v preostalih štirih državah (Toplak v Jaklič in Toplak 2005, 25–26). S sprejetjem ustave leta 1789 je nastala prva sodobna federacija, ki je postala vzor vsem kasnejšim državnim tvorbam te vrste (Grad in drugi 2006, 176).

3.3 Sprejetje Listine pravic

Že mesec dni po sprejetju ustave se je novoustanovljeni kongres sestal v New Yorku in pričel z delom. Njihova prva naloga je bila oblikovanje določb o osnovnih človekovih pravicah, ki bodo dopolnile ustavo (Toplak v Jaklič in Toplak 2005, 25).

Madison je predlagal preoblikovanje ustave in vključitev temeljnih pravic v prvi člen ustave, vendar je večina kongresnikov temu predlogu nasprotovala. Sklenili so, da bodo določbe predstavljale nadaljevanje ustave in jih bodo zato dodali na konec (Toplak v Jaklič in Toplak 2005, 25).

Kongresu je bilo predlaganih petnajst amandmajev. Ta jih je septembra 1789 sprejel dvanajst, od teh dvanajstih pa je deset amandmajev dobilo zadostno število ratifikacij in 15. decembra 1791 postalo del ustave ZDA (Toplak v Jaklič in Toplak 2005, 26).

Sprejetje Listine pravic ni bilo pospremljeno z velikim pompom. V luči vseh nasprotij, nihanj in preobratov je dokument bil vse prej kot naraven, namenski in urejen (Wood 1992, 257). V teh okoliščinah so države prvih deset amandmajev ratificirale počasi in brez velikega navdušenja, nekatere države pa sploh niso pokazale interesa (Wood 1992, 273).

Deset amandmajev danes poznamo pod imenom Listina pravic. Amandmaji varujejo človekovo pravico do svobode govora, tiska, vere, posameznika ščitijo pred neupravičenimi preiskavami in krutim kaznovanjem, mu zagotavljajo pravično sojenje ter mu dodeljujejo še dodatne pravice, ki v ustavi niso posebno navedene (Ferfila 2002, 487).

Skozi leta so ustavo dopolnili še s sedemnajstimi amandmaji, tako da ameriško ustavo danes dopolnjuje sedemindvajset amandmajev. Sicer jih je bilo v zadnjih dveh stoletjih predlaganih več tisoč, vendar zaradi širokega političnega in družbenega konsenza, ki je potreben za vsako spremembo ustave, velika večina ni bila potrjena. Spremembo morata namreč potrditi dve tretjini članov obeh domov kongresa, naknadno pa morajo spremembo potrditi še v treh četrtinah vseh zveznih držav (Toplak v Jaklič in Toplak 2005, 27–28).

Listina pravic je danes za mnogo Američanov najbolj pomenljiv del njihove ustave, saj izpostavlja pravice vsakega posameznika. Vendar zavest o pomembnosti tega dokumenta med

ameriškim prebivalstvom ni bila tako močna že od samega začetka. Zanimiv podatek, ki nakazuje na manjšo vlogo listine v preteklosti, je dejstvo, da so jo Massachusetts, Connecticut in Georgia, tri ustanovne države, ratificirale šele v obdobju 1939–1941 (Wood 1992, 255–256).

Države so po ratifikaciji dokumenta skorajda pozabile nanj, pravice posameznikov pa so ščitile kar same. Kar nekaj držav je v predgovor svoje revolucionarne ustave vključilo tudi individualne pravice in od tu so črpale svojo avtoriteto (Wood 1992, 265). Razlog za prezrtje Listine je bila šibka vlada v njenem prvem stoletju delovanja. Z rastjo moči vlade, tako federalne kot nacionalne, je rastla tudi moč Listine pravic. Šele v 20. stoletju je Listina dobila ustavni pomen, kot ji ga pripisujemo danes (Wood 1992, 255).

Še kasneje, v sredini 20. stoletja, pa je vrhovno sodišče začelo uporabljati Listino pravic kot orodje za zaščito pravic posameznikov pred nedovoljenimi dejanji vlade (Wood 1992, 273). V skladu s štirinajstim amandmajem vrhovno sodišče skrbi za zagotavljanje pravic posameznikov v odnosu na zvezne države in ne samo na federalni ravni (Jaklič in Toplak 2005, 114). Danes je tako Listina v sodnem smislu celo bolj pomembna kot ustava sama (Wood 1992, 274).

Navdih za Listino pravic so ameriški misleci črpali iz angleške dediščine. Zgodovinsko poreklo Listine vključuje angleške dokumente, kot so Velika listina svoboščin in Angleška listina pravic (Wood 1992, 267), svoj delež pa so dodale tudi posamezne zvezne države, ki so oblikovale svoje listine pravic. Listina pravic tako ni ameriški izum. Vsekakor pa so ZDA edinstvene, saj so utemeljile idejo o svobodnem posamezniku, svobodnem ljudstvu in omejeni oblasti (Toplak v Jaklič in Toplak 2005, 13).

Med desetimi sprejetimi amandmaji je tudi drugi amandma k ameriški ustavi, kateremu se bom v nadaljevanju bolj podrobno posvetila. Amandma, ki zagotavlja pravico do imetja in nošenja orožja, je zaradi svoje nejasnosti stalno v središču družbene in politične debate.

4 DRUGI AMANDMA K USTAVI ZDA

4.1 Oblikovanje drugega amandmaja

Drugi amandma k ameriški ustavi zagotavlja pravico do imetja in nošenja orožja. Mnogi se sprašujejo, kako se je ta pravica znašla ob boku pravici do svobode govora, tiska ali vere. Odgovor se skriva v anglo-ameriški zgodovini. Zgodovina drugega amandmaja ima svoje korenine v konfliktu med angleškim kraljem in ljudstvom, kot tudi v boju kolonistov proti kroni pred in med ameriško revolucijo (Finkelman 2000, 195).

Bogus (1998, 376–377) celo pravi, da so si ustanovni očetje več sposodil, kot pa ustvarili sami. Ta trditev se nanaša neposredno na pravico do orožja, saj določila o pravici do orožja zasledimo že v Angleški listini pravic iz leta 1689.

Angleški politični misleci 17. in 18. stoletja so imeli velik vpliv na politične poglede ameriških kolonistov. Najbližja kolonistom je bila republikanska miselnost v Angliji, ki je kot svoj temelj zagovarjala dejstvo, da ljudstvo lahko vlada samo sebi. Ista teorija je verjela, da mora to ljudstvo imeti možnost do nošenja orožja, saj je oboroženo prebivalstvo najboljša zaščita vlade pred zunanjimi in notranjimi sovražniki (Vandercoy 1994, 1021–1023).

Tudi v pogledih ustanovnih očetov je čutiti močan angleški vpliv. Oboji, federalisti, ki so podpirali močno centralizirano vlado, ter antifederalisti, zagovorniki ohranitve lokalne avtonomije, so se strinjali, da med orožjem in svobodo obstaja neločljiva povezava (Vandercoy 1994, 1019). Vedeli so, da je edini način za preprečitev nove tiranske oblasti prav ljudstvo, ki ima pravico do oblikovanja milice, ki bo zaščitila njihove svoboščine (Reynolds 1995, 463).

Ameriški revolucionarji so iz angleške zgodovine potegnili pomemben nauk. Zgodovina jih je naučila, da je sila orožja edini učinkovit način nadzora nad vlado (Vandercoy 1994, 1038). Veliko pa so se Američani naučili tudi iz lastnih izkušenj.

Dejstvo je, da sta v zgodnji Ameriki orožje in preživetje bila tesno povezana. Orožje je predstavljalo obrambo pred Indijanci in tatovi kot tudi orodje za lov. Orožje je bilo tudi tisto, ki je prineslo zmago v revoluciji. Nikakor ne smemo pozabiti na simboliko orožja v prvi bitki

ameriške revolucije v Lexingtonu. Britanska zarota in njihova namera zaplembe ameriškega orožja je bila povod za t. i. strel, ki je odmeval po vsem svetu (Bogus 1998, 314).

Ker je oboroženo prebivalstvo igralo veliko vlogo pri zagotavljanju varnosti v kolonialni Ameriki in ker je bilo ključnega pomena pri zmagi nad britanskim jarmom, so ustanovitveni očetje to pravico vključili v listino pravic. A preden je drugi amandma postal del ustave, so Američani morali rešiti še nekaj nesoglasij. Veliko teh je bilo povezanih prav z orožjem.

Na novonastalem ameriškem političnem prizorišču se prihodnost nove ustave ni zdelo tako enostavna. Antifederalisti niso podpirali ustanovitve močne centralizirane vlade, zato so stalno klicali k sprejemu dodatnega dokumenta, ki bi moč vlade omejil. Predvidena centralna vlada je v njihovih očeh bila premočna, vir največje kontroverznosti pa so bile vojaške določbe v osnutku ustave, ki so se nanašale na nacionalno vojsko, sestavljeno iz poklicnih vojakov, in državne garde, sestavljene iz oboroženega civilnega prebivalstva (Yassky 2000, 607).

Določbe iz prvega in drugega člena ameriške ustave so za novonastali narod predvidele dve ravni vojaške zaščite. Prvo raven je predstavljala nacionalna vojska, ki jo upravlja kongres, drugi nivo pa sistem državnih gard, organiziranih in upravljanih s strani držav samih, a vseeno pod oblastjo kongresa in predsednika, ki je vrhovni poveljnik vseh oboroženih sil (Finkelman 2000, 204). Oblikovalci ustave so nadzor nad gardami tako razdelili med kongres in predsednika, nacionalne vlade pa so dobile zgolj odgovornost in moč za njihovo organizacijo ter treniranje.

Antifederalisti nad temi določili niso bili navdušeni. Motilo jih je, da so garde pod zvezno oblastjo, saj bi jih potemtakem ta lahko izkoriščala za svoje lastne cilje (Yassky 2000, 608). Nekateri antifederalisti so v nacionalizaciji gard videli celo prvi korak proti vojaški diktaturi in tiraniji. Bali so se, da bo nova vlada to moč uporabila za vsiljevanje novih davkov ali pa kot orožje za boj ene države proti drugi (Finkelman 2000, 223–224).

Najbolj pa so antifederalisti bili zaskrbljeni zaradi določb o stalni federalni vojski. V skladu s takrat prevladujočo republikansko teorijo je stoječa vojska ogrožala svoboščine svobodnega ljudstva. Ta argument ima zopet korenine v angleški zgodovini, kjer je stoječa vojska predstavljala orodje monarha za prevlado nad ljudstvom (Finkelman 2000, 205).

Podporniki ustave so na vse strahove antifederalistov imeli pripravljen odgovor, ki je temeljil prav v določilih iz ustave same. Trdili so, da moč kongresa ni ekskluzivna ter da če zvezna oblast ni zmožna zagotoviti dobro organizirane garde, lahko to potem storijo države same (Yassky 2000, 608). Prav tako je v skladu z določili ustave vojska bila pod trojnim civilnim nadzorom. Kongres je nadzoroval vse veje vojske, predsednik je njihov vrhovni poveljnik, guvernerji pa so upravljali z gardami, ko te niso bile pod zvezno oblastjo. Sredstva za vojsko so bila omejena le na dve leti, kar naj bi obstoječi vojski onemogočilo prevzem oblasti (Finkelman 2000, 205–206).

Tako kot antifederalisti so tudi federalisti menili, da morajo države imeti možnost nadzora nad oboroževanjem in delovanjem garde (Yassky 2000, 609). Razlika je bila le v tem, da so federalisti verjeli, da ustava to tudi zagotavlja.

Antifederalisti so oblikovali amandmaje, ki bi k ustavi dodali še pravice posameznika, med drugimi pa bi spremenili tudi ustavna vojaška določila. Predlagani amandmaji, ki so se nanašali na vojaške določbe, so se dotaknili različnih področij. V njih je bila zajeta pravica do samozaščite z lastništvom orožja, pravica do služenja v gardi, pravica do lova in ribištva, preprečitev stoječe vojske, moč kongresa nad državami in moč držav, da same nadzirajo svoje lastne garde ali vojske (Finkelman 2000, 206–208).

Federalisti so se zavedali, da bi pomanjkanje nacionalne vojaške moči ogrozilo moč celotne federacije. Sama ustavodajna skupščina v Philadelphiji, ki je kot rezultat prinesla Ustavo ZDA, je bila sklicana prav zaradi strahu pred nastankom nestabilnega in vojaško šibkega naroda, ki brez močnejše osrednje oblasti najverjetneje ne bi preživel. Oblikovani amandmaji, ki so se navezovali na vojsko, bi s predlaganimi določili ogrozili moč nove zvezne vlade, zato jih je kongres zavrnil (Finkelman 2000, 211–212).

V času debat pred ratifikacijo ustave so Američani odprto diskutirali o tem, kakšno vlogo bo igralo nošenje orožja v njihovem narodu. Glede na zgodovino in vlogo garde v revoluciji ni bilo nič čudnega, da je večina ljudi podpirala nadaljevanje tradicije oboroženega prebivalstva (Kozuskanich 2008, 431).

Ratifikacija ustave je bila pogojena s sprejetjem amandmajev. Zadnji dve državi sta ustavo ratificiral šele, ko je listina bila že oblikovana in predana državam v vpogled. Predlog listine

je vključeval tudi osnutek tega, kar danes poznamo kot drugi amandma. Zadnje štiri države, ki so ratificirale ustavo, pa so pri ratifikaciji jasno poudarile, da ustavo sprejemajo z razumevanjem, da ima ljudstvo pravico do orožja ter z zaupanjem v kongres, da ta nikoli ne bo razorožil državljana, ki spoštuje zakone (Vandercoy 1994, 1031–1032).

Madison, oče ustave, federalist in tisti, ki v preteklosti ni zagovarjal sprejetja listine pravic, je zaradi svoje politične kariere, v kateri je stremel k sedežu v kongresu, postal oseba, ki se je posvetila oblikovanju in sprejetju tega dokumenta. Njegov cilj je bilo preprečiti naknadne spremembe ustave, zato je postal glavni pobudnik in snovalec amandmajev (Bogus 1998, 361–363).

Maddisonov predlog tega, kar danes poznamo kot drugi amandma, je bil del pripisov, ki bi jih dodali v ustavo. Njegov predlog današnjega drugega amandmaja bi tako vstavili v prvi člen ustave, v razdelek 9, skupaj s pravico do svobode vere, tiska in ostalih osebnih pravic (Reynolds 1995, 465).

Idejo o vstavljanju dodatnega besedila v ustavo so kasneje opustili. Maddisonov predlog so preoblikovali v posamezne amandmaje, ki so predstavljali samostojno besedilo in ne pripise k členom, ampak nadaljevanje ustave (Vandercoy 1994, 1037).

Prvi osnutek drugega amandmaja je bil veliko bolj obširen kot amandma, ki je kasneje bil sprejet, ter je vseboval tudi del, v katerem je bilo navedeno, da človeka, ki mu njegova vera ali prepričanje ne dopušča nositi orožje, v to ne morejo prisiliti (Vandercoy 1994, 1036). Po obravnavi Maddisonovega predloga v senatu je nastalo precej krajše besedilo.

V senatovem predlogu tega, kar danes poznamo kot drugi amandma, ni bilo več dela o veri in prepričanju. Kljub temu da so v senatu in predstavniskem domu besedilo večinoma krajšali, je vseeno prišlo tudi do predloga, da bi za besedi »nositi Orožje« dodali »za skupno obrambo«, vendar predlog ni dobil zadostne podpore. Obdelano besedilo Maddisonovega predloga je z ostalimi oblikovanimi amandmaji bilo poslano v potrditev kongresu ter kasneje še v ratifikacijo državam (Kozuskanich 2008, 434). Deset amandmajev je dobilo zadostno število ratifikacij in tako postalo del ustave.

Drugi amandma, ki je z ostalimi devetimi amandmaji postal del usta ve decembra 1791, pravi: »Ker je dobro organizirana Obrambna Garda nujna za varnost svobodne Države, se pravica ljudi imeti in nositi Orožje ne sme kršiti« (Jaklič in Toplak 2005, 98).

Skozi pregled zgodovine nastanka drugega amandmaja lahko rečemo, da je ta nastal zaradi konflikta med federalisti in antifederalisti glede delov ustave, ki se tičejo garde in vojske, njegov nastanek pa je povezan tudi s širšim konfliktom glede same narave nove vlade.

V očeh ustanovnih očetov je namen amandmaja bil predvsem razporeditev vojaške moči. Federalisti in antifederalisti so dosegli kompleksen, a iznajdljiv kompromis, kjer sta točno določeno vlogo imeli tako federalna vojska kot tudi državna garda. Vloga drugega amandmaja je bila ta dogovor zaščititi (Yassky 2000, 589–589).

Zgodovinske okoliščine oblikovanja ustave ter oblikovanja in sprejetja drugega amandmaja nam jasno pokažejo, da ima orožje v ZDA že od nekdaj posebno mesto. S tem potrdimo prvo hipotezo, saj je iz pregleda zgodovine jasno, da je prav zgodovina tista, ki ima največji vpliv na to, kako amandma interpretiramo danes.

Žal pa je dostopnih zelo malo kongresnih debat o amandmajih. Senat je v tistem času vodil zapisnike debat le za zakonske osnutke, predloge in glasovanja, spodnji dom pa je o osnutku drugega amandmaja razpravljaj zelo malo (Finkelman 2000, 226).

Zaradi pomanjkanja informacij zelo malo vemo o tem, zakaj so Maddisonov predlog preoblikovali in ga ne sprejeli takega, kot je bil. Edina zabeležena debata o pravici do imetja in nošenja orožja je tista kjer razpravljajo o njegovi povezavi z vero in prepričanjem (Bogus 1998, 369–370), delu, ki so ga iz amandmaja odstranili.

Viri, ki jih imamo na voljo, so problematični, ker ne vključujejo besedila debat ali obrazložitvev, zakaj so določeni predlogi bili potrjeni ali zavrnjeni (Kozuskanich 2008, 434). Iz dostopnih dokumentov pa je razvidno, da kongres ni razjasnil pomen besed »se pravica ljudi imeti in nositi Orožje ne sme kršiti« ali pa raziskal, kaj dejansko pomeni izraz »nositi Orožje« (Finkelman 2000, 226–227).

Pomen teh besed še več kot dvesto let kasneje ni popolnoma jasen. Zaradi nejasnosti, v katero je ovit pomen amandmaja, in zaradi pomanjkanja virov o zgodovinskih debatah, moderne teorije o njegovem pomenu temeljijo na predvidevanjih in različni interpretaciji zapisanih besed ter dejanj oseb, ki so bile vključene v njegov nastanek.

4.2 Moderne debate o pomenu drugega amandmaja

V akademskem svetu je drugi amandma v svojem malce več kot dvestoletnem obstoju prejel zelo malo pozornosti (Vandercoy 1994, 1007). Dolgo prezrt in ignoriran amandma pa je v zadnjih petih desetletjih postal predmet mnogih študij in debat. Razlog temu naj bi se skrival v povečani intenziteti debate v sodobni politiki o nadzoru nad orožjem ter v naravni tendenci preučevalcev ustavnih zakonov, ki vedno stremijo k preučevanju še nepreučenege (Reynolds 1995, 461).

Besedilo amandmaja se od njegove ratifikacije ni spremenilo, so se pa spremenile družbene in politične razmere, v katerih se amandma aplicira. Žal sodobna ustavna teorija nima splošno sprejete metodologije, ki bi nam pomagala razumeti, kako se pomen nespremenjenega ustavnega besedila skozi čas lahko spremeni (Yassky 2000, 594–595), vendar ne smemo pozabiti, da je ameriška ustava od njenega sprejetja bila dopolnjena s sedemnajstimi amandmaji, ki so na ustavi pustili svoj pečat. Med naknadno sprejetimi amandmaji je tudi štirinajsti amandma, ki je pravice iz Listine razširili na raven držav ter njihovo uresničevanje postavil v nove okvirje (Lund 1987, 109).

V osrčju moderne debate o pomenu drugega amandmaje je vprašanje, ali ta zagotavlja individualno ali kolektivno pravico. Pravica do orožja kot individualna pravica pomeni, da pravica do imetja in nošenja orožja pripada vsakemu posamezniku, medtem ko kolektivni vidik to pravico podeljuje zgolj državam. V tem smislu imajo le države pravico, da oblikujejo in vzdržujejo obrambne enote (Vandercoy 1994, 1007). V duhu individualne pravice se pod vprašaj postavlja tudi sposobnost vlade, da ureja zasebno posest strelnega orožja (Yassky 2000, 589).

Kolektivni vidik pravice je do šestdesetih let dvajsetega stoletja bil splošno sprejet in nesporen, kar je s svojimi odločitvami potrdilo tudi Vrhovno sodišče (Baron 2008, 1). Leta

1960 pa je bil objavljen prvi članek, ki zagovarjal individualni vidik. V tem članku je pravica do orožja predstavljena kot dvojna pravica, kolektivna in hkrati individualna (Bogus 2000, 4–5)

Do konca tega desetletja sta bila objavljena le še dva članka, ki sta zagovarjala individualno pravico. Skupno so tako obstajali zgolj trije članki, naklonjeni individualnemu vidiku, medtem ko je kolektivni vidik bil zagovarjan v dvaindvajsetih znanstvenih delih (Bogus 2000, 8).

Število člankov, naklonjenih pravici posameznika, je v naslednjih desetletjih močno naraslo in v akademski sferi drugega amandmaja celo začelo prevladovati. Veliko večino teh člankov so napisali odvetniki, ki so na nek način bili povezani z NRA ali katero drugo organizacijo, ki zagovarja pravico do orožja, med avtorji pa najdemo tudi profesorje ustavnega prava, politike in lobiste (Bogus 2000, 8).

Znotraj individualnega vidika obstaja veliko soglasij o splošnih izhodiščnih točkah teorije o drugem amandmaju, zato so v akademski sferi model individualne pravice poimenovali kar standardni model. Pri tem poimenovanju so izhajali iz vidikov kozmologov in fizikov, ki poznajo standardi model nastanka in razvoja vesolja (Reynolds 1995, 162).

Kombinacija porasta literature, ki zagovarja individualno pravico do orožja, ugledni avtorji in uporaba izraza standardni model je tiste, ki so le površno seznanjeni z drugim amandmajem uspela prepričati, da je v akademski sferi prišlo do novega konsenza glede pravega pomena drugega amandmaja. A ne smemo pozabiti na močno prisotnost kolektivnega vidika, ki ga zagovarjajo ustavni strokovnjaki, številni politiki in aktivisti. Res pa je, da je kolektivni model prvič postal resno vprašljiv (Bogus 2000, 22–23).

4.2.1 Kolektivni model

Kolektivni model interpretacije pomena drugega amandmaja k ameriški ustavi temelji na originalnem pomenu zapisanih besed in prvotnem namenu njegovih oblikovalcev. Odgovore na vprašanja o drugem amandmaju črpa iz zgodovine in zato njegovi podporniki verjamejo, da je to edina prava interpretacija njegovega pomena (Kozuskanich 2008, 413).

V amandmaju je Madison izpostavil, da je za varnost države nujna »dobro organizirana Obrambna Garda«. Za zagovornike kolektivnega modela ta izraz potrjuje, da se amandma ne nanaša na celotno prebivalstvo, ampak samo na s strani vlade organizirane garde (Bogus 2001, 458). Ne nanaša se na neorganizirane garde, saj te nikakor ne morejo biti dobro organizirane, prav tako pa se ne nanaša na posameznike, ki bi se lahko odločili, da imajo in nosijo orožje za lastno uporabo (Finkelman 2000, 234), saj posameznika vlada ne more organizirati, razen če je ta del skupine (Finkelman 2000, 231).

Interpretacija izraza »dobro organizirana Obrambna Garda« je eden najmočnejših argumentov kolektivnega modela, saj nihče ne more oporekati, da garda predstavlja skupino ljudi (Lund 1987, 105).

Tudi besedna zveza »nositi Orožje« naj bi se v času snovanja amandmaja nanašala le na gardo in vojsko. Kolektivni model je dokaze za to trditev našel v arhivih dokumentov iz ključnega obdobja 1763–1791. V tem obdobju so našli več kot 200 relevantnih dokumentov, od uradnih listin, časopisnih člankov, pisem delegatov kongresu do minut sestankov, v katerih je uporabljen izraz »nositi Orožje«. V vseh dokumentih le 11-krat ta izraz ni uporabljen v eksplicitno vojaškem oz. kolektivnem smislu (Kozuskanich 2008, 415-416), kar potrjuje tezo kolektivistov, da je bil namen oblikovalcev ustvariti kolektivno pravico v smislu garde oz. vojske.

Kolektivni model v svoji razlagi izpostavi pomen še ene besede - ljudje. Lingvistično bi se ta izraz v drugem amandmaju lahko interpretiral na dva načina. Če pogledamo samo del »pravica ljudi imeti in nositi Orožje«, je lahko pomen besede individualen ali kolektiven. Vendar se v amandmaju ta del navezuje na kolektivno entiteto - gardo, zato so v kolektivnem modelu prepričani, da oblikovalci amandmaja niso imeli namena to pravico podeliti vsakemu posamezniku (Finkelman 2000, 231).

Tisti, ki verjamejo, da je pravica do orožja pravica posameznih držav, se pri interpretaciji amandmaja osredotočajo ne le na pomen posameznih izrazov, ampak tudi na amandma kot celoto, saj ima za njih vsaka beseda v besedilu svoj pomen in učinek.

Prvi del amandmaja »Ker je dobro organizirana Obrambna Garda nujna za varnost svobodne Države« je z drugim delom »se pravica ljudi imeti in nositi Orožje ne sme kršiti« povezan

vzročno in posledično. Pravica do orožja je v besedilu neposredno povezana s potrebo po dobro organizirani gardi in je zato kolektivna (Baron 2008, 5).

Res da ustanovni očetje nikoli niso raziskali pomena besed »se pravica ljudi imeti in nositi Orožje ne sme kršiti«, vendar glede na dostopne vire o debati glede sprejetja amandmaja takratni kongresniki nikoli niso namigovali, da je govor o individualni pravici. O tem ne gre dvomiti, saj v 18. stoletju pravica posameznikov do imetja in nošenja orožja ni bila tema političnih debat (Finkelman 2000, 227), zato razprava o njej tudi ni bila potrebna.

Zagovorniki kolektivnega modela pravijo, da že jezik osnutka amandmaja nakazuje, da so oblikovalci amandma videli kot kolektivni predpis (Yassky 2000, 618). Zadnji del osnutka, v katerem je Madison izpostavil izjemo za pacifiste, kot individualna pravica ne bi imel smisla, saj v tistem času nobena država od prebivalcev ni zahtevala, da ti nosijo orožje za lastno uporabo (Finkelman 2000, 227–228).

V tem smislu je pravica do orožja kolektivna in temelji na pravici vsake države, da ta vzdržuje »dobro organizirano obrambno Gardo« (Finkelman 2000, 226). To pomeni, da pravica do orožja obstaja le v smislu državne garde, katere namen je vzdrževati vojaško protiutež federalni stoječi vojski in se ne nanaša na zasebne garde, ampak samo na tiste, ki jih oblikuje vlada (Bogus 2001, 491).

Kolektivni vidik prav tako zagovarja dejstvo, da je večina v prvem kongresu z drugim amandmajem želela zagotoviti, da vlada ne bo razorožila tiste, ki so izurjeni za delo v organizirani gardi in so del nje (Finkelman 2000, 234). To razumevanje amandmaja se sklada z njegovim zgodovinskim oblikovanjem, saj je bil namen drugega amandmaja državam zagotoviti, da bodo te v federaciji lahko obdržale svoje garde.

Eden izmed argumentov je tudi ta, da bi ustanovni očetje, če bi želeli pravico do orožja oblikovati kot individualno pravico, to lahko naredili tako, da bi besedo ljudje enostavno nadomestili z besedo posameznik (Finkelman 2000, 231). Ta trditev žal temelji le in zgolj na predvidevanjih.

Na podlagi zgornjega argumenta se porodi vprašanje, zakaj potem ustanovni očetje niso v amandma enostavno zapisali, da imajo države pravico imeti oborožene garde. Kolektivni

model pravi, da se odgovor skriva v načinu oborožitve gard v času kolonialne Amerike. Danes orožje za vojsko priskrbi vlada, včasih pa ni bilo tako. V kolonialni Ameriki je bilo orožje zelo drago in si ga zato niso mogli privoščiti v velikem številu. Rešitev so videli v tem, da so od članov garde zahtevali, da si ga priskrbijo sami. Seveda pa je tudi to orožje bilo last vlade, neodvisno od tega, kdo ga je kupil (Bogus 2001, 491).

Kolektivni model vztraja, da je amandma potrebno brati kot celoto, dokazuje, da je jezik amandmaja oblikovan tako, da pravico zagotavlja posameznim državam in ne posameznikom ter je prepričan, da namen ustanovnih očetov ni bil podeliti individualno pravico do orožja vsem Američanom, ampak v novonastali federaciji zagotoviti kompromisno rešitev vprašanja razporedite vojaške moči (Baron 2008, 16).

Kolektivno interpretacijo amandmaja je v preteklosti večkrat potrdilo tudi vrhovno sodišče, prvič že davnega leta 1875 (Baron 2008, 1). Kolektivni model ima dolgoletno tradicijo in večino njegovega obstoja vanj niso dvomili. Danes pa vsa prepričanja tega modela pod vprašaj postavlja relativno nov model, ki si je v akademski, družbeni in tudi politični sferi nabral precejšnje število podpornikov.

4.2.1 Standardni model

Standardni ali individualni model trdi, da drugi amandma, tako kot vsi ostali deli Listine svoboščin, zagotavlja tudi individualno pravico. Trditve modela temeljijo na dveh glavnih virih, na besedilu amandmaja in na njegovih zgodovinskih temeljih (Reynolds 1995, 463).

V amandmaju je pravica oblikovana kot »pravica ljudi«. V Listini je ta izraz uporabljen v prvem, četrtem, devetem ter desetem amandmaju in vedno je interpretiran na tak način, da zagotavlja individualno pravico. Podporniki standardnega modela se sprašujejo, zakaj bi oblikovalci Listine le za en amandma zamenjali vzorec, ki so ga uporabili v vseh ostalih delih dokumenta (Reynolds 1995, 463).

Isti argument podprejo tudi z zgodovino, saj so ustanovni očetje politični navdih našli v angleški politični miselnosti, ki je verjela, da mora ljudstvo imeti možnost do nošenja orožja

in tako poskrbeti za lastno varnost, kakor tudi za varnost države (Vandercoy 1994, 1021–1023).

Pri branju amandmaja tega razdelijo na dva dela. Prepričani so, da je prvi del amandmaja preambula, uvodni del, drugi del pa je tisti, ki podeljuje pravico (Yassky 2000, 617). Pravica ljudi v amandmaju je, da imajo in nosijo orožje in ne, da so del garde. V tem smislu ta pravica ni podrejena namenu oblikovanja garde, oblikovanje dobro organizirane garde je podrejeno oboroženemu ljudstvu.

Za razliko od kolektivnega modela se standardni model osredotoča tudi na preambulo Ustave ZDA. V preambuli je zapisano, da je ustava posvečena in ustanovljena s strani ljudstva in ne držav. Še več, ustavo je ratificiralo ljudstvo na posebnih konvencijah in ne državni zakonodajalci (Reynolds 1995, 73), zato nihče ne more dvomiti, da so pravice v ustavi pravice ljudstva.

Pristop standardnega modela temelji na dejstvu, da pravica do imetja in nošenja orožja obstaja za ljudi in je zato tudi njihova pravica, ki jo lahko uporabijo za lastno zaščito. Dobro organizirana garda tako ni omejitev te pravice, ampak njena nadgradnja (Reynolds 1995, 464–465). Na tak način ovržejo kolektivno teorijo, kjer je ena osrednjih trditev ta, da je amandma kolektiven, ker je v njem uporabljen izraz garda.

Pri debati o tem, kaj je garda, gre standardni model v svoji interpretaciji še korak dlje, saj trdijo, da je v 18. stoletju izraz garda bil zelo redko uporabljen kot referenca na organizirane vojaške enote. Garda je predstavljala vse prebivalce, ki so bili kvalificirani za vojaško služenje in bi tako lahko bili del organizirane garde, zato je po njihovem zelo napačno sklepati, da se izraz garda v Ustavi uporablja le v vojaškem smislu (Lund 1987, 105).

Standardni model zagovarja dejstvo, da so ustanovitveni očetje bili podporniki individualne pravice. Oče amandmaja, Madison, je evropske vlade opisal kot vlade, ki se bojijo oboroženega prebivalstva in je izrecno poudaril, da je oboroženo prebivalstvo velika prednost Amerike. Tudi Jefferson je bil zagovornik lastništva orožja, kar je razvidno iz njegovega osnutka Virginijske ustave, podporo za orožje pa najdemo tudi pri drugih vidnih politikih tistega časa. Podporniki modela zato težko verjamejo, da bi ti oblikovali zgolj kolektiven amandma (Reynolds 1995, 464).

Tudi standardni model za podporo svojega prepričanja uporablja Maddisonov osnutek drugega amandmaja, ki naj bi predstavljal pripis k členu že obstoječe ustave. Madison je želel pravico do orožja postaviti skupaj s svobodo vere, govora, tiska in ostalih osebnih pravic v razdelek 9 člena I. Ta postavitev potrjuje, da amandma ni bil oblikovan samo za utrditev moči državne vojske, ampak tudi za zaščito pravice ljudstva, tako kot to počnejo ostali amandmaji (Reynolds 1995, 465).

Oblikovalci standardnega modela pravico do orožja vidijo kot dvojno pravico. Individualni vidik vsakemu posamezniku dovoljuje, da zaščiti sebe in svojo družino, kolektivni pa oboroženemu prebivalstvu omogoča oblikovanje garde, ki skupaj z vojsko varuje državo (Reynolds 1995, 466). V tem smislu kolektivne teorije ne izpodbijajo v popolnosti, ampak jo nadgradijo.

Vendar pravica posameznika ni nič bolj absolutna kot druge pravice, zato standardni model definira tudi, kdo je nosilec pravice in kakšno orožje je pod zaščito amandmaja. Pri vprašanju, katero orožje je dovoljeno za uporabo, model loči med besedilom amandmaja in njegovim namenom.

Interpretacija drugega amandmaja pod standardnim modelom pravice do orožja ne podeljuje vsem. Že skozi zgodovino je ta pravica izključevala tiste, ki jih niso mogli vpoklicati v vojsko, danes pa ta pravica zaradi zavedanja nevarnosti, ki jo lahko prinese nepravilna in neodgovorna uporaba orožja, ne pripada otrokom, kaznjencem in duševno motenim osebam. V tem smislu standardni model podpira tudi zakone o dovoljenjih, preverjanje ozadja in celo čakalno dobo za pridobitev orožja, dokler je ta razumna in nima prikritega namena omejevanja orožja tistim, ki imajo do njega pravico (Reynolds 1995, 68).

V smislu zapisa »nositi Orožje« je to omejeno le na tisto, ki ga posameznik lahko sam nosi in uporablja. Orožje, kot so artilerija, brzostrelke, jedrske konice in podobno, je iz te pravice izključeno. Ne izključujejo možnosti, da lahko posameznik tako orožje kupi, vendar ga ne sme uporabljati (Reynolds 1995, 67).

Ker je eden izmed namenov drugega amandmaja pravica do oblikovanja garde, je zaščitenorožje, ki je v splošni vojaški uporabi, oz. orožje, ki je oblikovano za posameznike in je ekvivalentno tistemu za vojaške namene (Reynolds 1995, 67).

Drugi namen amandmaja je zaščita doma, zato mora orožje posameznika biti v skladu z omejitvami običajnega prava, ki je obstajalo v času nastanka amandmaja. To ne sme motiti sosedov ali prestrašiti skupnosti. Znova je orožje, kot so artilerija, brzostrelke in jedrske konice, iz te pravice izključeno (Reynolds 1995, 67).

Standardni model kritizira kolektivnega, saj pravi, da ta, za razliko od njega, zelo malo pozornosti posveča besedilu in zgodovini. Oblikovalci kolektivne teorije naj bi izpostavljali le tiste izraze in zgodovinske dogodke, ki jih lahko interpretirajo v svojo korist, ostale pa preprosto ignorirajo.

5 DRUGI AMANDMA KOT TEMELJ OROŽARSKE ZAKONODAJE

Pravica do imetja in nošenja orožja ni absolutna pravica, zato je poznavanje njenih omejitev ključno za samo razumevanje vsebine amandmaja. Skozi zgodovino so se oblikovali zakoni za nadzor nad orožjem, ki so v skladu z ustavo (Kopel 2012, 1528). Zmotno je misliti, da je nadzor nad orožjem izum moderne družbe. Prve regulacije orožja zasledimo že v sredini 19. stoletja, sicer zgolj na ravni držav (Cornell 2006), regulacija orožja na zvezni ravni pa se je pričela leta 1934 s sprejetjem *National Firearms Act of 1934* (NFA) (Vizzard 2015, 881).

Nadzor nad orožjem kot zakonodaja, ki se nanaša na splošno prebivalstvo, se je pričel leta 1909 s sprejetjem t. i. *Sullivan Law* v državi New York, ki je uvedel obvezne dovolilnice oz. dovoljenja za posedovanje pištol. Zakon je bil sprejet v obdobju močno prisotne prohibicije drog in alkohola, istočasno pa je v državi naraščalo število imigrantov, kakor tudi strah pred povečanim kriminalom (Sugatmann v Vizzard 1995, 314).

Na zvezni ravni je leta 1934 bil sprejet NFA, leta 1968 pa mu je sledil *Gun Control Act of 1968* (GCA) z amandmaji, ki ostaja primarni zvezni zakon, ki ureja posest in trgovino s strelnim orožjem (Vizzard 2015, 881–882).

NFA je bil oblikovan tako, da bi preprečil dostop do strelnega orožja, ki je označeno kot zelo smrtonosno. V veliki večini so se takega orožja posluževali t. i. gangsterji. Med to orožje spadajo brzostrelke in kratkocevnne puške, je pa NFA urejal tudi drugo orožje, ki ga oseba

lahko nosi skritega, razen revolverjev in ročnih pištol. NFA je tudi obdavčil izdelavo in prodajo tega orožja ter uvedel transparentnost izdelave in distribucije od proizvajalca do kupca (Krouse 2012, 14).

5.1 *Gun Control Act of 1968*

Naraščajoča stopnja nasilja v državi v obdobju med 1963 in 1868, atentati na predsednika Johna F. Kennedyja, Martina Luthra Kinga in Roberta Keneddyja ter podpora administracije je privedla do zadostne podpore za nadzor nad orožjem, ki je bila vzrok za sprejetje GCA in njegovih amandmajev (Vizzard 2015, 882).

GCA navaja, da je namen zvezne regulacije pomoč zveznim, državnim in lokalnim organom pregona pri stalnih prizadevanjih za zmanjšanje stopnje kriminala in nasilja. V dokumentu je izpostavljeno, da njegov namen ni vzpostavitev nepotrebnih ovir pri zakoniti pridobitvi, posedovanju ali uporabi orožja za zakonite aktivnosti, kot so lov, streljanje na tarče ali samoobramba, za tiste državljane, ki zakon spoštujejo (Krouse 2012, 14–15).

GCA s pripadajočimi amandmaji vsebuje temeljne zvezne omejitve domače trgovine malega orožja, kamor spadajo revolverji, pištole, puške, karabinke, jurišno orožje, brzostrelke in mitraljezi ter naboji. Zakon zahteva, da vse osebe, ki orožje proizvajajo, uvozijo ali prodajajo, za svoje aktivnosti, povezane z orožjem, pridobijo licenco na zvezni ravni, prepoveduje meddržavno poštno prodajo vsega orožja, prepoveduje meddržavno prodajo pištol, pooblašča generalnega državnega tožilca, da prepove uvoz orožja, ki ni namenjeno športni uporabi, od prodajalcev zahteva, da vodijo evidenco prodaje orožja, vzpostavlja posebne kazni za protizakonito uporabo orožja ter določa kategorije oseb, ki jim prodaja orožja in nabojev ni dovoljena. Te osebe so osebe pod določeno starostno mejo in tisti, s kazensko kartoteko (Krouse 2012, 15).

Ker je GCA močno povečal obseg zveznih orožarskih zakonov, so zvezna sodišča kmalu dobila veliko primerov, kjer so »prepovedane osebe«, največkrat obsojeni kaznjenci, s posedovanjem orožja kršili zvezni zakon. Krivda teh oseb je bila neizpodbitna, vendar so se nekateri branilci obtoženih zatekli k argumentom iz obupa, v katerih so se sklicevali na drugi

amandma in trdili, da GCA s svojo prepovedjo kaznjencem krši pravico do orožja. Argumenti nikoli niso dobili podpore (Kopel 2012, 1549).

Nov zakon je od prodajalcev orožja sicer zahteval, da preverijo, komu prodajajo orožje in o tem vodijo evidenco, v katero ima za potrebe vladnih in kriminalnih preiskav vpogled tudi vlada, vendar ta ukrep ni vodil k vzpostavitvi mehanizma, ki bi omogočil, da bi ukrep res zaživel (Kopel 2012, 1545).

Aktivno uveljavljanje zvezne zakonodaje in njena regulacija je bila naloga Oddelka za alkohol, tobak in orožje (ATF), ki je leta 1972 postal samostojna agencija. ATF je bil na nove izzive zelo slabo pripravljen tako politično kot tudi organizacijsko (Kopel 2012, 1551).

Po spremembi vodstva NRA leta 1977 je zveza pričela z bolj agresivnim pristopom glede nasprotovanja zakonom, ki omejujejo pravico do orožja. Prva naloga novega vodstva je bila reformirati GCA (Kopel 2012, 1557). Oblikovali so *Firearms Owners Protection Act* (FOPA), ki naj bi ublažil ukrepe iz GCA. Istočasno so vodili negativno kampanjo proti ATF in v različnih poročilih opisovali njihove zlorabe, ki so se dogajale pri implementaciji GCA ter pozivali k ukinitvi oddelka (Kopel 2012, 1566).

ATF niso ukinili, so pa spremenili cilje in namen organizacije. ATF se je posvetil vojni proti drogam in se poskušal izogibati vsaki aktivnosti, ki bi ga lahko kakorkoli povezala z nadzorom nad orožjem (Vizzard 1995, 342).

Strožji nadzor nad orožjem ni bil tako lahko izvedljiv, kot se je to zdelo njegovim podpornikom. Ti so namreč menili, da je GCA prvi korak k velikim spremembam na tem področju, ki bodo v desetletju vodile k nacionalni prepovedi orožja (Kopel 2012, 1570), vendar niso računali na močan odpor in velik politični vpliv organizacij, ki pravico do orožja podpirajo. Nov zakon na zvezni ravni je bil sprejet šele četrto stoletje po sprejetju GCA.

5.2 Brady Handgun Violence Prevention Act

Brady Handgun Violence Prevention Act je bil sprejet v času Clintonove administracije, leta 1993, kot del predsednikove predlagane kazenske zakonodaje, katere namen je bil zmanjšanje

stopnje kriminala. Preden je osnutek postal zakon, je bil znan kot *Brady bill*. Poimenovali so ga po Jamesu Bradyju, nekdanjem tiskovnem predstavniku Bele hiše, ki je bil v poskusu atentata na Reagana resno ranjen (Encyclopaedia Britannica 2017a).

Brady Handgun Violence Prevention Act predstavlja spremembo in dopolnilo GCA. Nov zakon pred nakupom orožja zahteva preverjanje preteklosti posameznika, ki ga mora opraviti vsak zvezno registriran prodajalec (Krouse 2012, 26).

Implementacija preverjanja preteklosti je potekala v dveh fazah. V prvi, t. i. vmesni fazi, je preverjanje bilo opravljeno pri glavni uradni osebi organa pregona (*chief law enforcement officer* - CLEO) v skupnosti prodajalca, ki je na podlagi prejetih in razpoložljivih podatkov ugotovil, ali oseba ustreza pogojem za pridobitev orožja. Prodaja ni smela biti zaključena v manj kot petih delovnih dneh, razen če je trgovec soglasje od CLEO prejel prej. Če prodajalca CLEO v teh petih dneh ni kontaktiral, se je trgovec na podlagi svoje lastne presoje odločil, ali bo orožje prodal (United States General Accounting Office 1996, 14).

Stalne določbe so stopile v veljavo 30. novembra 1998 in vmesna faza se je takrat končala. Za izvajanje stalnih določb je odgovoren FBI (*Federal Bureau of Investigation*). Zakon je vzpostavil zvezno bazo NICS (*National Instant Criminal Background Check System*), ki jo uporabljajo vsi prodajalci orožja z licenco na zvezni ravni. Baza omogoča takojšen pregled ozadja kupca, obenem pa ima FBI vpogled v podatke o posedovanju orožja (FBI 2017).

Zakon je prav tako razširil definicijo kategorije oseb, ki jim je prodaja orožja po zakonu prepovedana. Prodajo orožja prepoveduje osebi, ki:

- je obtožena kriminalnega dejanja ali je bila obsojena kriminalnega dejanja, ki ima predpisano kazen, višjo od enega leta
- je ubežnik pred zakonom
- je uporabnik nedovoljenih substanc ali odvisnik od nadzorovanih substanc
- je bila spoznana za mentalno prizadeto ali bila napotena v psihiatrično ustanovo
- je ilegalni priseljensec ali v ZDA biva nezakonito
- je bila iz oboroženih sil izključena nečastno
- se je odpovedala ameriškemu državljanstvu

- je predmet sodnega naloga, ki prepoveduje približevanje, zalezovanje, grožnje partnerju ali otroku
- je bila obsojena zaradi nasilja v družini
- je mlajša od 18 let za puške in mlajša od 21 let za ročne pištole (United States General Accounting Office 1996, 15).

Zakon je uvedel tudi nacionalno čakalno obdobje za pridobitev orožja. Čakalno obdobje naj bi v večini primerov predstavljalo možnost za opravljanje pregleda ozadja, verjeli pa so, da bo pomagalo tudi pri zagotavljanju razmisleka za impulzivne kupce. Nasprotniki zakona so temu ukrepu nasprotovali in zahtevali drugačen način regulacije, saj so verjeli, da zakon s tem ukrepom posega v pravice do nakupa in posedovanja orožja tistih državljanov, ki zakone spoštujejo (United States General Accounting Office 1996, 14).

Zakon pa ne ureja zasebnih transakcij orožja med ljudmi. Te in ostale zadeve, kot so posedovanje, registracija in izdajanje dovoljenj za lastnike orožja po zakonu krije zakonodaja posamezne države ali lokalne oblasti (Krouse 2012, 15).

V *Brady Handgun Violence Prevention Act* obstaja tudi določba, ki prepoveduje prenos vseh podatkov iz sistema, ki so pridobljeni na podlagi določb iz akta, na katerikoli drug zvezni ali državni organ. Prav tako se ti podatki ne smejo uporabljati kot nacionalni register strelnega orožja in lastnikov orožja (Krouse 2012, 82).

Zagovorniki nadzora nad orožjem so po sprejetju *Brady Handgun Violence Prevention Act* stremeli k dodatnim regulacijam, ki bi oblikovale celovito in uravnovešeno orožarsko politiko, vendar je razvoj te politike v Washingtonu zastal. Upanje na sprejetje »*Brady II*« je z volitvami 1994 zamrlo, saj so države ena za drugo začele sprejemati zakone, ki so bili do pravice do orožja pozitivno naravnani (Kopel 2012, 1587–1588).

Kot največja pomanjkljivost *Brady Handgun Violence Prevention Act* se je izkazala določba, ki preverjanje ozadja nalaga le trgovcem z licenco na zvezni ravni in ne tudi t. i. zasebnim trgovcem, ki le občasno prodajajo orožje. Kar 40 odstotkov orožja se letno proda brez preverjanja ozadja, kar predstavlja več kot 6 milijonov kosov strelnega orožja (Brady Campaign to Prevent Gun Violence 2017).

5.3 Violent Crime Control and Law Enforcement Act

Violent Crime Control and Law Enforcement Act iz leta 1994 predstavlja rezultat šestletnega trdega dela politikov. Je največji zakon na področju kriminala v zgodovini ZDA, ki je predvideval zaposlitev 100.000 novih policistov, 9,7 milijard sredstev za financiranje zaporov in 1,6 milijarde za financiranje preventivnih programov, ki so jih oblikovali skupaj s policisti (US Department of Justice 1994).

Nameni zakona, kot so navedeni v sprejetem dokumentu, so bili:

- občutno povečati število policistov, ki so v neposrednem stiku s člani skupnosti
- zagotoviti dodatno in bolj učinkovito usposabljanje policistov in tako prispevati k izboljšanju njihovega dela, njihovih sposobnosti za reševanje problemov ter ostalih spretnosti, ki so potrebne pri interakciji s člani skupnosti
- spodbuditi razvoj in izvajanje inovativnih programov, ki bo omogočilo, da bodo člani skupnosti pri preprečevanju kriminala lahko pomagali lokalnim organom pregona
- spodbuditi razvoj novih tehnologij, ki bodo oblastem v pomoč pri preusmeritvi poudarka z reakcije na preprečevanje kriminala, z ustanavljanjem spodbujevalnih programov in pomočjo pri doseganju teh ciljev (*Violent Crime Control and Law Enforcement Act 1994*).

Zakon je bil sprejet v času, ko je stopnja nasilnih kaznivih dejanj v ZDA nenadzorovano rastla. Imel je dvostrankarsko podporo ter je zlahka bil potrjen v senatu in v predstavnikiškem domu (BBC 2016).

Violent Crime Control and Law Enforcement Act je zvezni zakon razširil na več načinov. Dotaknil se je smrtnih kazni, zakona o priseljevanju, spolnih zločinov, nasilja nad ženskami in kriminala povezanega s tolpami ter spolnih zločinov. Za potrebe magistrskega dela je najbolj relevantno tisto področje, ki je urejalo nadzor nad orožjem. Iz vsebinskih kazenskih določb zakona lahko razberemo, da je na tem področju določil:

- 10 letno prepoved izdelave 19-milimetrskega vojaškega jurišnega orožja, prirejenih modelov in določenega orožja, ki ima zmogljivost velikega števila nabojev
- prepoved prodaje in posedovanja orožja za osebe, ki so predmet prepovedi približevanja zaradi družinskega nasilja

- ojačanje zveznih standardov za pridobitev zvezne licence za prodajo orožja
- prepoved prodaje ali prenosa orožja in prepoved posedovanja določenih tipov orožja za mladoletne osebe
- zagotavljanje sredstev državam za nadgradnjo in posodobitev načina vodenja evidenc kriminalne preteklosti v skladu z *Brady Handgun Violence Prevention Act (Violent Crime Control and Law Enforcement Act 1994)*.

Ena najbolj opaznih sekcij zakona je bila zvezna prepoved jurišnega orožja, imenovana *Federal Assault Weapons Ban*.

5.3.1 *Federal Assault Weapons Ban*

Federal Assault Weapons Ban je zvezna prepoved jurišnega orožja, ki je poimensko prepovedala 19 orožij, 200 pa jih je generično definirala. Prepovedala je tudi nabojnike z več kot desetimi naboji. Nova zakonodaja je stremela k prepovedi orožja, ki se redno uporablja za kriminalne namene in ni namenjeno športni uporabi ali samoobrambi (Kopel 2012, 1585).

Prepoved je veljala le 10 let in se je iztekla leta 2004. Poleg časovne omejitve je orožarski lobi uspel doseči tudi, da je k prepovedi bil dodan seznam z več kot 600 modeli pušk, ki niso bile prepovedane. Predlog je zadostno podporo nabral prav zaradi omejenega roka trajanja, dodatka izjem ter obljube, da bo po 10-letnem obdobju izvedena ocena uspešnosti prepovedi (Kopel 2012, 1585).

Prepoved je vključevala vrsto politično potrebnih, a nesmiselnih razlikovanj orožja. Med t. i. rekreacijsko orožje, ki je bilo del 600 izjem, je bilo vključenega veliko orožja, ki je imelo identične funkcionalne lastnosti kot prepovedano orožje (Kopel 2012, 1586).

Generične definicije orožja so se osredotočile predvsem na dodatke. Zaradi tega so proizvajalci z orožja odstranili prepovedane dodatke, orožje preimenovali in tako prodali orožje, ki sicer ni prepovedano, ima pa iste lastnosti kot tisto, ki je. Za razliko od prepovedi orožja prepoved nabojnikov ni bila zlorabljena in je bila vzrok drastičnemu povečanju njihove cene (Kopel 2012, 1586).

Pomanjkljivost zakona je bila tudi v tem, da je prepovedoval le tisto orožje, ki se je proizvedlo po njegovem sprejetju, starejše v prepoved ni bilo vključeno. Iz zakona je tako bilo izvzeto 1,5 milijona jurišnega orožja in 24 milijonov nabojnikov (Plumer 2012).

Ocena uspešnosti prepovedi je pokazala, da je bil učinek zakona mešan. Zločini z jurišnim orožjem so se zmanjšali, vendar so se povečali tisti z drugačnim strelnim orožjem. Odgovor za to se skriva v dejstvu, da jurišno orožje ni najbolj pogosto uporabljeno orožje pri kriminalnih dejanjih. Podporniki dodatne regulacije orožja razloge za medle učinke prepovedi vidijo v njegovi časovni omejitvi. Prepričani so, da bi učinki bili veliko bolj pozitivni, če bi prepoved veljala dlje časa (Plumer 2012).

Pozitivne spremembe pa je opaziti pri številu žrtev množičnih streljanj. V obdobju 1994–2004 se je število žrtev zmanjšalo, po njegovi prekinitvi pa je močno naraslo. Zaradi narave zločinov žal ne moremo vedeti, ali je to zgolj naključje ali vpliv prepovedi jurišnega orožja in nabojnikov (Plumer 2012).

5.4 Predlog spremembe zakonodaje 2013

Porast in grozovitost množičnih streljanj v ZDA je bil razlog, da je predsednik Obama leta 2013 predlagal zakonske spremembe, ki bi okrepile obstoječo orožarsko zakonodajo in ameriško prebivalstvo obvarovale pred strelnim nasiljem. Obama je z ukrepi želel okrepiti sistem preverjanja preteklosti, prepovedati jurišno orožje, izboljšati varnost šol in dušeno bolnim omogočiti lažjo dostopnost do programov zdravljenja (Bela hiša 2013).

Predlog zakonodaje je izpostavil pomanjkljivost določil iz *Brady Handgun Violence Prevention Act*, ki se nanašajo na preverjanje ozadja. Bela hiša je zato predlagala sistem, ki bi preverjanje ozadja izvedel pri vsaki prodaji orožja, razen pri prenosu lastništva med družinskimi člani ali začasnem prenosu za športne in lovske namene. V ta namen so bili oblikovani naslednji predsedniški izvršilni ukrepi:

- pregled zakonskih omejitev, ki zveznim državam preprečujejo posredovanje podatkov o osebah, ki ne ustrezajo pogojem za pridobitev orožja
- finančna spodbuda za države, da te posredujejo informacije, potrebne za sistem za preverjanje preteklosti

- izdaja memoranduma, s katerim bodo morale tudi zvezne agencije posredovati informacije, potrebne za sistem za preverjanje preteklosti
- zagotavljanje učinkovitega načina identifikacije, kdo je nevaren in zato nima pravice do pridobitve orožja (Bela hiša 2013).

Jurišno orožje je največkrat uporabljeno orožje v množičnih streljanjih, zato Bela hiša navaja, da je potrebno preprečiti dostop do njega. Hkrati so izpostavili, da je potrebno zagotoviti nova orodja za preprečevanje oboroženega nasilja ter zdravstvenim delavcem, predvsem tistim, ki se ukvarjajo z osebami, ki imajo psihične motnje, omogočiti poročanje o potencialnih nevarnostih. V ta namen so bili oblikovani naslednji predsedniški izvršilni ukrepi:

- ponovna vzpostavitev prepovedi jurišnega orožja in njena okrepitev
- omejitev števila nabojev na 10
- odprava nabojev, ki prebijejo oklep (Bela hiša 2013).

Največjo vlogo pri preprečevanju oboroženega nasilja imajo organi pregona, zato je Bela hiša, z upanjem, da bo njihovo delo vsaj malo olajšano, predlagala:

- nove, strožje kazi za nezakonito trgovanje z orožjem
- finančna sredstva za ohranitev delovnih mest policistov
- obvezno sledenje podatkov o orožju za vse organe pregona
- dostopnost organov pregona do podatkov, ki jim omogočajo popoln pregled ozadja in preteklosti ter preprečevanje vračanja orožja po preiskavi v napačne roke
- okrepitev delovanje ATF s potrditvijo njegovega predsednika s strani kongresa
- odprava omejitev, zaradi katerih mora ATF dovoliti uvoz več kot 50 let starega orožja, ki je nevarno, a se zaradi starosti šteje za »starinsko« in je lahko zbirateljski kos
- okrepitev ukrepov za preprečevanje oboroženega nasilja in pregon oboroženega kriminala
- letna poročila o izgubljenem orožju, ki bodo omogočala analizo informacij in ureditev dostopa do teh informacij za organe pregona
- zagotovitev učinkovitega usposabljanja za organe pregona, šolske uradnike in ostale relevantne osebe, da bodo ti v primeru strelskih napadov vedeli, kako reagirati in rešiti čim več življenj.

Za doseg te ciljev so nameravali aktivirati nacionalno kampanjo odgovornega ravnanja z orožjem, okrepani standarde varnega shranjevanja orožja in v izobraževanje o varni uporabi orožja vključiti nove tehnologije (Bela hiša 2013).

Naslednja pomembna točka v predlogu je bila zagotovitev varnosti v šolah, ne samo fizične, ampak tudi psihične, v smislu zagotavljanja prijaznega okolja, ki bo v šolah zmanjšalo stopnjo nasilja. Predlagali so, da se v šolah zato zaposli za delo v šolah usposobljene policiste in strokovnjake za duševno zdravje ali pa druge delavce, ki lahko prispevajo k zmanjšanju nasilja. V ta namen so bili oblikovani naslednji predsedniški izvršilni ukrepi:

- zagotovitev finančnih spodbud za šole, da te zaposlijo policista in spodbude za policijske oddelke, da zaposlijo policiste, usposobljene za delo v šolah
- zaposlitev 1000 novih policistov, usposobljenih za delo v šolah, in šolskih svetovalcev
- investicija v projekte, ki bodo naredile šole varnejše, kot je posodobitev varnostne opreme.

V primeru streljanja mora šola imeti učinkovite načrte odziva, s katerim so seznanjeni delavci in šolarji, zato so v predlogu navedli, da bo vlada šolam in ostalim institucijam pomagala izdelati kvalitetne načrte za ravnanje v nevarnosti ter tudi finančno pomagala pri njihovem razvoju in implementaciji. Vlada je šolam prav tako ponudila tehnično in finančno pomoč pri izvajanju ukrepov za doseganje boljše klime v šolah ter izpostavila pomembnost delitve primerov dobrih praks med šolami (Bela hiša 2013).

Zadnja skupina predsedniških izvršilnih ukrepov se je nanašala na povečanje dostopnosti storitev za duševno zdravje. V predlogu je zapisano, da prepoved prodaje orožja duševno bolnim osebam ni dovolj. Takim osebam, predvsem mladim, je potrebno zagotoviti ustrezno zdravljenje, zato so predlagali, da:

- z ustreznim usposabljanjem, ki ga financira vlada, učitelji uspejo prepoznati mlado osebo v psihični stiski in ji zagotovijo ustrezno pomoč, ki jo prav tako financira vlada
- se pomoč zagotovi tudi tistim mladim, ki niso več šolarji
- vlada šolam pomaga pri preprečevanju nasilja
- se v šolah zaposli 5.000 strokovnjakov, ki bodo šolarjem in mladim znale pomagati pri njihovih duševnih težavah

- se v ZDA prične nacionalna razprava, ki bo ljudstvu omogočila razumevanje duševnih bolezni in z njimi povezanega sramu in strahu
- se uredi področje zavarovanja za duševne bolezni
- Medicaid, financer zdravstvenih storitev za duševno zdravje v ZDA, v skladu z ustreznim zakonom razširi svoj program na 17 milijonov Američanov (Bela hiša 2013).

Kljub mnogim naporom in velikemu trudu Obamove administracije predlog ni bil sprejet in zakonodaja na zvezni ravni je do danes ostala nespremenjena.

Iz sprejete zakonodaje pa tudi iz predloga novega zakona je razvidno, da glavni cilj dodatne regulacije ni prepoved orožja za tiste, ki orožje spoštujejo, ampak zgolj dodatna regulacija njegove prodaje in uporabe, ki bi preprečila, da bi orožje prišlo v roke tistim, ki bi ga lahko zlorabili. S to ugotovitvijo je potrjena druga hipoteza, ki pravi, da glavni namen dodatne regulacije orožarske zakonodaje ni prepoved pravice posameznika do imetja in nošenja orožja, ampak njena dodatna opredelitev in razjasnitev.

6 NACIONALNA STRELSKA ZVEZA (NRA)

NRA je danes znana kot močna politična sila in zaščitnik pravic, ki izhajajo iz drugega amandmaja. Predstavlja eno najmočnejših posebnih lobističnih skupin v ZDA, ki svoj vpliv uporablja za vplivanje na člane kongresa o odločitvah, povezanih z orožarsko zakonodajo. Nasprotujejo vsem dodatnim oblikam nadzora nad orožjem, pri čemer se opirajo na individualni model teorije o drugem amandmaju (BBC 2016).

NRA je v zadnjih štirih desetletjih vložila veliko truda v sprejem zakonodaje, ki je na zvezni ravni naklonjena pravicam lastnikov orožja, ki orožje spoštujejo (NRA 2017). Prvih sto let njenega obstoja pa je NRA dejansko predstavljala organizacijo, ki nadzoru orožja ni nasprotovala. NRA, kot jo poznamo danes, se je razvila šele konec 70. let, ko je njeno vodstvo prevzela veja konservativcev (Rosenfeld 2016). Čeprav je drugi amandma pomemben del identitete NRA, v njenih začetkih ni bil z njo tako močno povezan, kot je danes.

6.1 Nastanek in zgodovina NRA

NRA je bila ustanovljena leta 1871. Ustanovila sta jo veterana ameriške civilne vojne, ki sta bila osupla nad pomanjkanjem strelskega znanja vojakov v vojni. Primarni cilj organizacije je bila promocija in spodbujanje streljanja na znanstveni podlagi (NRA 2017). V tistem času je NRA drugi amandma razumela kot obvezo prebivalstva, da je to pripravljeno na pomoč v primeru domačih vojaških zadev. NRA tako ni bila osredotočena na zagotavljanje individualne pravice, ampak na strelsko izobraževanje prebivalstva, ki se je urilo s streljanjem na tarče (Rosenfeld 2016).

17. novembra 1871 je država New York NRA podelila listino o ustanovitvi in organizacija je bila tudi uradno ustanovljena. Njen prvi predsednik je postal Ambrose Burnside, general, nekdanji guverner države Rhode Island in ameriški senator (NRA 2017).

Pomemben vidik razvoja NRA je ustanovitev strelskega vadišča. S finančno pomočjo države New York je NRA kupila prostor na Long Islandu, kjer je razvila lasten strelski center. Center so otvorili leta 1873, na istem mestu pa so prirejali tudi svoja prva letna srečanja (NRA 2017). Ameriška vojska je več desetletij presežek orožja podarjala NRA in tako sponzorirala strelska tekmovanja, ki so se odvijala v strelskem centru (Rosenfeld 2016). Zaradi političnega nasprotovanja države New York so tamkajšnji center leta 1892 zaprli, NRA pa je tekmovanja in urjenje preselila v Sea Girt, New Jersey (NRA 2017).

Leta 1903 je NRA pričela s promocijo športnega streljanja med mladimi. Pozvali so k ustanovitvi strelskih klubov na vseh večjih fakultetah, univerzah in vojaških akademijah. Do leta 1906 je že več kot 200 fantov tekmovalo na tekmah v Sea Girtu. Mladinski program je še danes ena izmed temeljnih dejavnosti NRA. V streljanju danes tekmuje več kot milijon mladih tekmovalcev (NRA 2017).

Porast strelskih programov je bil vzrok za ustanovitvi novega strelskega centra Camp Perry, in sicer v državi Ohio, kjer še danes organizirajo vsakoletna državna tekmovanja. Ta tekmovanja so merilo za odličnost v natančnem streljanju. Vsako leto se jih udeleži več kot 6000 tekmovalcev, ki se pomerijo v različnih strelskih disciplinah. Tekmovanje danes predstavlja enega večjih športnih dogodkov v državi (NRA 2017).

V 20. in 30. letih 20. stoletja so voditelji NRA pomagali pri pisanju in lobiranju za prve zvezne zakone za nadzor nad orožjem. NRA je predsedniku Rooseveltu pomagala pri oblikovanju NFA (1934) in FFA (1938), dveh dokumentov, ki sta odražala novo politiko boja proti kriminalu in podporo nadzora nad orožjem (Rosenfeld 2016).

Pot NRA v politično lobiranje se je pričela leta 1934, ko sicer še ni neposredno lobirala, ampak je svoje člane preko pošte redno informirala o prihajajočih orožarskih zakonih (BBC 2016). Istega leta je kot odgovor na napade na pravico, kot jo zagotavlja drugi amandma, ustanovila oddelek za zakonodajne zadeve (NRA 2017).

Organizacija je v prihodnjih desetletjih nadaljevala svoje delo na področju izobraževanja in vodenja natančnega streljanja. Aktivno so sodelovali v drugi svetovni vojni, saj so državi odstopili svoja strelišča, razvili so gradiva za treniranje ter celo polnili orožje za tiste, ki so branili vojaške tovarne. Po vojni so ustanovili prvi lovski izobraževalni center ter pričeli izdajati tudi revije in časopis. Leta 1960 so pridobili certifikat za strelsko izobraževanje organov pregona, posvetili pa so se tudi civilnim treningom za uporabnike orožja, za kar so še danes vodilna organizacija (NRA 2017).

Leto 1963 je zaznamoval atentat na predsednika John F. Kennedyja. Atentator je orožje, s katerim ga je umoril, kupil preko oglasa v reviji, ki jo je izdajala NRA. Ker NRA ni hotela negativne publicitete, je podprla GCA, ki so ga sprejeli leta 1968. Znotraj širokega članstva NRA pa so se našle frakcije, ki novega zveznega zakona niso podpirale (Rosenfeld 2016). Nasprotniki novega zakona so trdili, da slabo orožje ne obstaja, obstajajo le slabi lastniki orožja (Kopel 2012, 1553). Znotraj organizacije je prišlo do razkola.

Zaradi kritične potrebe po politični zaščiti amandmaja je NRA leta 1975 ustanovila inštitut za zakonodajno akcijo (ILA) (NRA 2017), stanje znotraj organizacije pa je uredila tako, da je konec leta 1976 odpustila več kot 80 zaposlenih, povezanih z ekspanzivnejšim pogledom na amandma, ki je spodbujal nezaupanje v vlado (Rosenfeld 2016). ILA ni imela velikega vpliva, saj je njeno delovanje upravljalo vodstvo NRA, ki ni bilo naklonjeno brezkompromisnemu zagovarjanju individualne pravice (Kopel 2012, 1556).

Vodstvo NRA je v začetku leta 1977 oznanilo, da namerava organizacija zapustiti politične vode, prodati sedež v D.C.-ju in zaživeti kot združenje za aktivnosti na prostem (Kopel 2012, 1556).

Skupina jeznih bivših uslužbencev, ki se je bala, da bo izstop NRA iz politike povzročil povečan nadzor nad orožjem, je maja 1977 udrla na redno letno zasedanje organizacije in prevzela njeno vodstvo. Za direktorja so izvolili svojega vodjo Carterja, okrepili so moč ILA, preoblikovali moto organizacije ter se zavezali k boju proti nadzoru nad orožjem (Rosenfeld 2016). Poslanstvo NRA je tako postalo zaščita pravice do posedovanja in nošenja orožja vsakega posameznika, kot naj bi to zagotavljal drugi amandma. Oblikovala se je organizacija, kot jo poznamo danes.

Novi pristop NRA je bil med prebivalstvom dobro sprejet, saj je njeno članstvo z 1 milijona članov pred uporom do leta 1983 naraslo na 2,6 milijona (Kopel 2012, 1557). Danes ima organizacija že 5 milijonov članov (NRA 2017).

V naslednjih desetletjih je NRA ostro nasprotovala in močno lobirala proti vsem oblikam nadzora nad orožjem (BBC 2016). Da bi zagotovila finančna sredstva za aktivnosti, povezane z orožjem, je NRA leta 1990 ustanovila NRA fundacijo, ki predstavlja podlago za zbiranje milijonov dolarjev. Fundacija je oproščena plačevanja davkov, prispevki pa se štejejo za davčno olajšavo (NRA 2017).

NRA za svoje aktivnosti letno porabi 250 milijonov dolarjev. Za lobiranje letno uradno porabijo približno 3 milijone. Ta znesek predstavlja le zabeležene prispevke zakonodajalcem, vedeti pa moramo, da se veliko sredstev porabi tudi preko akcijskih programov in neodvisnih izdatkov, ki so težje sledljivi (BBC 2016).

NRA se financira zgolj in samo iz prispevkov posameznikov, v katere je vključena tudi letna članarina, ter prispevkov korporacij, ki NRA prispevajo milijone. Prispevki posameznikov so se v zadnjem desetletju podvojili, kar odraža njen velik vpliv (CNN 2015). NRA pravi, da se njen uspeh skriva prav v njenih članih, v njihovem trdem delu ter njihovi močni podpori (NRA 2017).

6.1.1 Inštitut za zakonodajno akcijo (ILA)

Inštitut za zakonodajno akcijo predstavlja lobistično krilo NRA, ki je predano zaščiti pravic vseh posameznikov, ki spoštujejo orožje, da ga lahko kupijo, posedujejo in uporabljajo za legitimne namene, kot naj bi to zagotavljal drugi amandma. Skupaj z NRA skrbi za redno obveščanje svojih članov o restriktivnih orožarskih zakonih na zvezni, državni ali lokalni ravni ter jim tako omogoča, da izvoljenim predstavnikom predstavijo svoje mnenje in poglede (NRA-ILA 2017).

Več kot desetletje se je inštitut ukvarjal s sprejetjem zakona, ki bi reformiral GCA. Leta 1986 je bil sprejet FOPA, zgodovinska zakonodaja, ki so jo pozdravili v NRA in pa tudi milijoni lastnikov orožja širom ZDA (NRA-ILA 2017).

Prizadevanja ILA vključujejo sprejemanje zakonodaje, ki je naklonjena poštenim državljanom, ki spoštujejo orožje ter zakonodaje, ki preprečuje napade na pravice lastnikov orožja, predvsem od strani političnih nasprotnikov orožja. Prav tako se borijo za zakonodajo, ki bi preprečila bankrot ameriške orožarske industrije zaradi številnih, po njihovem mnenju nepremišljenih tožb. Med njihove dejavnost spada tudi izobraževanje javnosti o odgovornem lastništvu orožja in o drugem amandmaju. Inštitut je vključen v vsa dogajanja, ki zadevajo lastništvo in uporabo orožja (NRA-ILA 2017).

Ko politiki predlagajo zakone, ki omejujejo pravice posameznikov do posedovanja orožja, inštitut te predloge razišče in zakonodajalcem predstavi možne posledice omejevanja. Vse njihove moči so usmerjene v boj za pravice Američanov, kot naj bi jih zagotavljal drugi amandma (NRA-ILA 2017).

V ILA se zavedajo, da morajo politiki biti odzivni do svojih volivcev, zato svoje člane spodbujajo, da pri določevalcih jasno in trdno zagovarjajo svoja stališča. Moč ILA tako ni samo v vplivu, ki ga imajo v Washingtonu, ampak tudi v njegovih članih, ki aktivno sodelujejo v zakonodajnem in političnem procesu. Vsi ti dejavniki so vplivali, da je bil Inštitut za zakonodajno akcijo že več let zapored imenovan za eno najvplivnejših lobističnih skupin v ZDA (NRA-ILA 2017).

V okviru NRA obstaja tudi *Political Victory Fund* (NRA-PVF), akcijski odbor, ki ga vodi ILA. Svojo moč za uveljavljanje pravic posameznikov do orožja uporablja tako, da ogroža politične kariere svojih nasprotnikov. S pomočjo množičnih kampanij poskušajo na volitvah identificirane posameznike poraziti. Delovanje odbora je vpeto v vse volitve: predsedniške, guvernerske, senatorske in kongresne pa tudi na volitve na lokalni ravni (NRA-ILA 2017).

Delovanje PVF ni omejeno samo na zakonodajno in izvršno oblast. Deluje tudi na področju tretje veje, sodne, ki pri zagotavljanju pravice, kot naj bi jo zagotavljal drugi amandma, postaja vedno pomembnejša. V ta namen imajo v NRA skupino odličnih odvetnikov in pravnih strokovnjakov, ki interese NRA-ILA ščitijo tudi na sodiščih (NRA-ILA 2017).

ILA zaposluje več kot 80 oseb, med njimi so tudi profesionalni lobisti in pravni strokovnjaki, ki imajo en glavni cilj – zaščititi pravice iz drugega amandmaja. To poskušajo doseči z vplivanjem na kongres, na zakonodajalce posameznih zveznih držav in lokalnih skupnosti, če pa jim tu spodleti, se za te iste pravice borijo na sodiščih (NRA-ILA 2017).

6.2 NRA kot politični akter in njena vloga

Od svoje ustanovitve je NRA bila politična le v zelo ozkem smislu, saj je pritisk nad vlado izvajala le, ko je iskala podporo za treniranje natančnega streljanja med ameriškim prebivalstvom (Kopel 2012, 1530). Z začetkom gibanja za nadzor nad orožjem pa se je pričela tudi njena politična kariera.

Prvo večje dejanje NRA se je odvijalo že na začetku 20. stoletja, ko je ideja o prepovedi ročnega strelnega orožja dosegla vso državo. Organizacija je za informiranje svojih članov uporabila lastno revijo, v kateri so natančno opisali predlog prepovedi orožja ter člane pozvali, naj kontaktirajo svoje zakonodajalce. NRA je uspela zaustaviti prepoved strelnega orožja v vseh jurisdikcijah, največkrat tako, da so predlagali alternativne, lastnikom orožja bolj prijazne zakone. V tem primeru je v veljavo stopil zakon, ki je prepovedoval nošenje orožja brez posebne licence, ki pa je ni bilo težko pridobiti. Dobil jo je vsak, ki je imel upravičljiv razlog za nošenje orožja (Kopel 2012, 1532).

Konec prohibicije leta 1933 je povzročil zmanjšanje nasilja z orožjem, a vseeno je takrat vodilna administracija stremela k urejanju in omejevanju pravice do orožja. Oblikovali so NFA in NRA se je takoj mobilizirala. Ko so pozivom NRA delno ugodili ter iz predloga zakona odstranili določbe za ročno orožje, je NRA sprejetju prenehala nasprotovati in zakon so sprejeli leta 1934 (Kopel 2013, 1533).

Ista administracija je želela uvesti zakon o registraciji orožja. NRA je zopet uporabila revijo za splošno informiranje svojih članov, ki so svoje predstavnike v kongresu zasuli s klici, pismi in tudi osebnimi obiski. Predlog zakona je ostal neuresničen. Je pa NRA v tistem obdobju močno zagovarjala drugi predlog zakona, FFA. Posledično je zakon bil sprejet brez večjih konfliktov (Kopel 2012, 1534).

Z začetkom druge svetovne vojne je ameriški kongres leta 1941 želel izboljšati obrambni položaj ZDA. Predlagali so akt, ki bi predsedniku omogočil, da zaseže vse orožje v zasebni lasti, če in ko bi to bilo potrebno za potrebe obrambe federacije. NRA se je bala, da bi ta zakon lahko uporabili tudi za splošno zasego ali registracijo orožja, zato akta, kljub temu da samemu aktu niso direktno nasprotovali, niso podprli. Po burnih debatah v kongresu je NRA dosegla svoje. Akt je bil sicer sprejet, vendar je v njem bilo jasno napisano, da ta na noben način ne bo škodil ali kršil pravice kateregakoli posameznika do imetja in nošenja orožja (Kopel 2012, 1534).

V 50. letih je debata o nadzoru nad orožjem zamrla. Nihče ni predlagal omejevalnih zakonov in nihče jim ni mogel nasprotovati (Kopel 2012, 1536). NRA se je osredotočila na druge, nepolitične aktivnosti.

Umor predsednika Keneddyja, ki je tudi sam bil član NRA, je na debato o orožju imel presenetljivo majhen in kratkotrajen vpliv. So pa na to debato močno vplivali nasilni dogodki, ki so se zvrstili v letih po umoru. Po vsej državi so se odvijali upori, rastla so nasprotja med belim in temnopoltim prebivalstvom, leta 1966 pa je prišlo tudi do množičnega streljanja. Stopnja nasilja je močno narasla in vse več ljudi se je oborožilo z namenom samoobrambe (Kopel 2012, 1537–1539).

Po umoru še enega Keneddyja leta 1968 so aktivisti za nadzor nad orožjem dobili nov zagon. Debata o civilnem lastništvu orožja je stopila v ospredje javne debate. NRA je trdno stala za

svojimi načeli in nasprotovala vsem zveznim zakonom o omejevanju orožja. Po mnogih urah debat so kongresniki in NRA dosegli kompromis. GCA je bil sprejet leta 1968, a v njem ni bilo licenciranja na zvezni ravni, registracija je bila dolžnost prodajalcev. V tem smislu je NRA dosegla še eno majhno, a pomembno zmago (Kopel 2012, 1544–1545).

Del kompromisa je bilo tudi, da kljub temu da NRA ne podpira novega zakona, to ne bo merilo za njihovo ocenjevanje članov kongresa. Prav te ocene so bile in še vedno so njihovo najbolj učinkovito orodje za omogočanje političnih ukrepov članov. Kljub temu da NRA ni nasprotovala sprejetju GCA, je veliko kongresnikov vseeno glasovalo proti zakonu, že iz spoštovanja do svojega okrožja (Kopel 2012, 1546–1547).

Nadzor nad orožjem in pravica do orožja sta konec 20. stoletja postali predmet intenzivnega političnega, družbenega in kulturnega boja, ki traja še danes (Kopel 2012, 1528). V tistem obdobju je znotraj NRA prišlo do reorganizacije, organizacija je postala veliko bolj politično aktivna, istočasno pa tudi bolj agresivna v smislu zagovarjanja pravice, kot naj bi jo zagotavljal drugi amandma.

Novo vodstvo, ki je vodenje prevzelo leta 1977, ni moglo verjeti, da je »stara« NRA bila tako popustljiva pri pogajanjih o GCA, zato je bila njihova prva naloga ta zakon reformirati (Kopel 2012, 1557). Oblikovali so dokument FOPA, ki pa ni bil sprejet tako hitro, kot so pričakovali. Z izvolitvijo Ronalda Reagana za predsednika, ki je v svoji kampanji podpiral novi zakonski predlog NRA, je oblast prevzela administracija, ki je podpirala nasprotnike nadzora nad orožjem. NRA je v času volilnih kampanji svojim članom poslala nešteto pisem, v katerih so pozivali, naj podprejo Reagana, saj so se zavedali, da bo uresničitev ciljev enostavnejša, če bo na čelu države zaveznik (Kopel 2012, 1566).

Ovira na poti sprejetja FOPA je bil predlog zakona za nadzor nad naboji, ki lahko prebijejo oklep. Ti naboji so postali znani kot »naboji, ki ubijajo policiste«. NRA se s predlogom ni strinjala, saj je bil preveč splošno zastavljen in ni upošteval tehničnih podatkov ter balistike. Zakon, če bi bil sprejet, bi prepovedal številno orožje, ki uporablja take in tem podobne naboje. Argumenti NRA so bili dovolj močni, da predlog ni dobil zadostne podpore v kongresu. Čeprav zakon o nabojih ni bil sprejet, je imel negativen učinek na sprejetje reforme v obliki FOPA. Je pa nasprotovanje zakonu prineslo še oznako, da NRA podpira naboje, ki

ubijajo policiste. Posledično je tradicionalna naveza med NRA in organi pregona bila močno zrahljana (Kopel 2012, 1572).

FOPA je bila sprejeta leta 1986, skoraj desetletje po njenem oblikovanju. Nov zakon je ublažil prodajo orožja, legaliziral je pošiljanje streliva s poštnimi paketi in uvedel še nekaj ostalih ukrepov, ki so tistim, ki orožje spoštujejo, omogočili njegovo enostavnejšo pridobitev in uporabo (Kopel 2012, 1568). V očeh NRA je sprejetje tega dokumenta bila velika zmaga, ki so jo dolgo čakali.

Leta 1988 je republikanska predsedniška nominacija pripadla Bushu, ki je NRA v javnem pismu zagotovil, da bo nasprotoval omejitvam pravice do orožja. Bush je zaradi vprašanja orožja že izgubil stolček v senatu leta 1970, poraženec pa je bil tudi leta 1980, ko se je potegoval za republikansko predsedniško kandidaturo, saj je podpiral zakon o omejitvi orožja. Leta 1988 pa je v boj šel pripravljen, saj je istega leta sklenil doživljenjsko članstvo v NRA in si tako zagotovil njihovo podporo (Kopel 2012, 1575–1576).

Njegov nasprotnik je bil goreč zagovornik omejitve orožja. NRA je izjave Bushovega nasprotnika o razorožitvi ameriškega prebivalstva objavila na naslovnici njihove glavne revije, veliko finančnih sredstev pa so porabili tudi za splošno obveščanje prebivalstva o namerah demokratskega kandidata. NRA je dosegla svoj cilj, saj je demokratski kandidat prav zaradi vprašanja orožja izgubil veliko glasov in zmaga je na koncu pripadla Bushu (Kopel 2012, 1577). NRA je znova uporabila svoj vpliv in do zmage popeljala svojega kandidata.

Zaradi groznega strelskega pohoda v začetku leta 1989, v katerem je bilo umorjenih 5 otrok, je jurišno orožje postalo osrednja nacionalna zadeva. V ZDA so vzpostavili zaporo uvoza jurišnega orožja, v nekaj tednih pa se je zapora razširila tudi na druge vrste orožja. NRA je prepovedi močno nasprotovala, saj je FOPA bila pooblaščenca za uvoz vsega orožja, ki je primerno za športno uporabo in lov. Kljub ostremu nasprotovanju NRA je prepoved ostala dokončna (Kopel 2012, 1578–1579).

Tudi orožju naklonjeni politiki so v tem obdobju podprli omejevanje orožja, in sicer z lastnimi predlogi. Ti so po njihovem mnenju bili blažji od ostalih in zato niso bili v nasprotju z njihovimi prepričanji (Kopel 2012, 1579).

NRA je bila boje na različnih frontah. Prepovedi jurišnega orožja so pričele veljati v številnih državah in okrožjih, vse bolj popularna pa je postajala ideja o čakalni dobi za nakup orožja (Kopel 2012, 1581). V obdobju Bushevega predsednikovanja je NRA uspela zaustaviti kar nekaj strogih orožarskih zakonov, vendar je njena moč s koncem njegovega mandata pojenjala. Njegove druge kandidature v NRA niso podprli.

Jeseni 1993 je bil sprejet *Brady Bill*. NRA svojega truda ni vložila v nasprotovanje zakonu, ampak v njegovo amandmiranje. Dosegli so, da preverjanje ozadja ni bilo obvezno za zasebne transakcije, kar se je kasneje izkazalo kot ena izmed večjih težav zakona. Prav tako naj bi čakalno obdobje za pridobitev orožja po petih letih bilo nadomeščeno z nacionalnim sistemom preverjanja (Kopel 2012, 1583). Majhni predlogi NRA, ki so bili sprejeti, so nakazovali na bolj odprto orožarsko politiko.

V obdobju prvega Clintonovega mandata je v veljavo stopil tudi *Fedral Assault Weapons Ban*. Sicer sporen in v NRA zelo nepriljubljen zakon je bil sprejet le za obdobje 10 let (Kopel 2012, 1604). NRA je dosegla tudi, da je iz prepovedi bilo izvzeto več sto vrst orožja, ki se uporablja pri športnem streljanju in lovu (Kopel 2012, 1585).

Lastniki orožja so s Clintonovo orožarsko agendo čutili splošno nezadovoljstvo. Posledično so bile volitve 1994 za demokratične podpornike nadzora katastrofalne. Ti so izgubili večino v senatu in po letu 1953 prvič tudi v predstavniskem domu. Sam Clinton je v eni izmed izjav potrdil, da je razlog temu močan vpliv NRA, ki je uspela mobilizirati svoje članstvo, da se je to udeležilo volitev (Kopel 2012, 1586–1587).

Debata o orožju je za nekaj let poniknila. Volitve leta 2000 so obljubljale velik obračun na temo nadzora nad orožjem. Te volitve naj bi odločile usodo drugega amandmaja, vendar se je pomp okoli orožja kmalu polegel. (Kopel 2012, 1600). Zaradi debate o orožju je sicer manj priljubljen Bush na volitvah zmagal, Clinton pa je znova potrdil, da je o zmagi odločila NRA (Kopel 2012, 1601).

Lastništvo orožja v ZDA je pričelo močno naraščati. Ljudje so zaradi novih groženj verjeli, da orožje predstavlja njihovo orodje za izvajanje pravice do samoobrambe. Na začetku 21. stoletja so statistično na vsakega Američana prišla tri strelna orožja (Kopel 2012, 1604). Ko je vodenje države prevzela Obamina administracija, je narod bil že močno oborožen.

NRA nikoli ni bila ravno navdušena nad Obamo. Še v času, ko je bil član senata, je močno podpiral nadzor nad orožjem in NRA je že takrat v njemu videla nasprotnika. Čeprav je na volitvah 2008 izrekel, da podpira drugi amandma, to ni ustavilo napadov zveze nanj (NPR 2011).

Obama, sicer zagovornik individualne pravice do orožja, je zaradi številnih množičnih streljanj predlagal spremembe orožarske zakonodaje, ki jih je poimenoval *Now is the time* (Bela hiša 2017). NRA strožje orožarske zakonodaje ni podpirala, Beli hiši so napovedali bitko stoletja ter zakonodajo poimenovali »Obamina prepoved orožja«. Zveza je znova mobilizirala svoje članstvo, ki je člane senata zasulo s klici, elektronskimi sporočili in pismi (The New York Times 2013). Taktika NRA je učinkovala, saj predlog v senatu ni dobil zadostne podpore. NRA in orožarski lobi sta tako zavarovala svoje interese.

Politični vpliv NRA se skriva v njihovi zmožnosti ogroziti politično kariero tistih, ki jim nasprotujejo. NRA s svojimi srečanji, kampanjami, oglasi in množičnim obveščanjem mobilizira svoje članstvo, ki je del volilnega telesa. Ti nato volijo tiste kandidate, ki sledijo načelom zveze. Tudi če kandidati, ki jih podpira NRA, ne predstavljajo večine v kongresu, omejevalna orožna zakonodaja nima zadostne podpore, saj je vpliv NRA močnejši od vpliva nasprotnega lobija. Temu smo priča danes, saj od leta 1994 ni bila sprejeta nobena znatnejša orožarska reforma (Yanker 2014, 75).

Na volitvah 2016 je NRA podprla Trumpa. Bila je ena njegovih najbolj zvestih zaveznic, zato lahko pričakujemo, da bo predsednik zvezi izkazal hvaležnost (The Guardian 2017). V svojih govorih je že izrecno poudaril, da je konec napadov na pravico iz drugega amandmaja ter da ima NRA v Beli hiši prijatelja (USA Today 2017). V svojem mandatu se je zavezal k zaščiti pravic odgovornih lastnikov orožja in k pravici do samoobrambe vsakega posameznika (The Guardian 2017). Republikanski predsednik, ki se čuti dolžnega zaščititi drugi amandma, so izpolnjene želje organizacije, kot je NRA.

V svoji zgodovini delovanja je NRA velikokrat preprečila sprejetje zakonov, ki orožju niso bili naklonjeni, ali pa jih je vsaj omilila, nemalokrat pa so z zakonodajalki sklenili kompromise. Z instrumenti, ki jih imajo na voljo, in močnim vplivom med ameriškim prebivalstvom, so v zadnjih desetletjih poskrbeli, da so na visoke voljene položaje prišle

osebe, ki sledijo istim načelom kot organizacija in jim tako pomagajo pri politični zaščiti pravice, kot naj bi jo določal drugi amandma.

NRA je danes organizacija, ki ne nasprotuje prav vsem možnim oblikam nadzora nad orožjem, vendar razen zakonov, namenjenih prepovedi prodaje orožja zločincem in instantnemu preverjanju, niso podprli skoraj nobenega drugega zakona (Kopel 2012, 1589). V tem smislu je NRA zaščitnik drugega amandmaja, saj se na vse načine trudi, da bi tistim, ki orožje spoštujejo, olajšala dostop do njega ter jim zagotovila njegovo varno uporabo.

Moč zveze naj bi se skrivala v NRA-ILA in njihovi moči v kongresu, vendar brez podpore milijonskega članstva, ki je ustvarilo skupno identiteto, osredotočeno okoli boja za pravice iz drugega amandmaja, NRA ne bi bila politično in kulturno tako močna, kot je danes (Yanker 2014, 78).

7 DRUGI AMANDMA IN ODLOČITVE VRHOVNEGA SODIŠČA ZDA

Vrhovno sodišče je vodilna ustanova v zveznem sodstvu in predstavlja najvišjo sodno instanco v ZDA. Sestavljajo ga predsednik vrhovnega sodišča in t. i. pridruženi sodniki, katerih število določi kongres. Trenutno imajo ZDA osem pridruženih sodnikov. Člane sodišča nominira predsednik, imenovanje pa se izvrši s posvetom in soglasjem senata (Supreme Court of the United States 2017).

Sodniki so na položaj imenovani in ne voljeni za določeno obdobje, ker so delegati pri oblikovanju sodne oblasti izhajali iz stališča, da morajo ti biti neodvisni od politike. Prepričani so bili, da bodo sodniki brez političnega pritiska lahko najboljše podajali svoje odločitve (Jaklič in Toplak 2005, 23).

Mandat sodnika vrhovnega sodišča je doživljenjski in se konča s smrtjo, upokojitvijo ali obsodbo preko instituta obtožbe (*impeachment*). Sodišče je bilo vzpostavljeno 2. februarja 1790 in ima sedež v Washingtonu D.C. (ConstitutionFacts.org 2017).

Do danes je Vrhovno sodišče obravnavalo le peščico primerov, ki so se nanašali neposredno na drugi amandma. Prvi primer se je na sodišču znašel šele leta 1875, skoraj sto let po sprejetju Listine pravic (Jacobs 2015, 3).

Primer Združene države proti Cruikshank je bil manjši primer, a je znan, ker je to prvi primer Vrhovnega sodišča, ki se je ukvarjal z drugim amandmajem. Primer je sicer obravnaval še nekaj drugih pravic, a za nas je pomemben, ker je sodišče v razsodbi presodilo, da drugi amandma nima nobenega drugega učinka, kot da omejuje pravico državnih vlad (Jacobs 2015, 4). Sodišče je na tak način resno omejilo zmožnost zvezne vlade, da ta zaščiti civilne pravice posameznika (Encyclopedia.com 2017).

Primer Presser proti Illinois je iz leta 1886 in se je z drugim amandmajem ukvarjal s stališča garde. Vrhovno sodišče je presodilo, da drugi amandma omejitev pravice imeti in nositi orožje dopušča le kongresu in zvezni vladi, saj se ljudem ne sme odvzeti pravica do vzdrževanja javne varnosti (Jacobs 2015, 4).

V primeru ZDA proti Miller iz leta 1939 se je sodišče izognilo ustavnemu pomenu amandmaja. Ukvarjali so se le z vprašanjem, ali določen tip orožja spada pod zaščito amandmaja. Miller, ki je iz ene države v drugo potoval z neregistrirano šibrovko, je bil obtožen posedovanja neregistriranega orožja in s tem kršitve NFA. Skliceval se je na pravico iz drugega amandmaja, vendar je sodišče njegovo pritožbo ovrгло, saj ta tip orožja ne predstavlja del običajne vojaške opreme in tako ne more prispevati k skupni obrambi. Revizorji so na podlagi zgornjega mnenja sodišča interpretirali, da so določeni tipi orožja izven dosega zaščite drugega amandmaja (Yassky 2000, 665–666).

S stališča interpretacije drugega amandmaja prvi trije primeri podpirajo stališče kolektivne pravice. Več kot 60 let je to bila edina sodna praksa vrhovnega sodišča, ki so jo uporabljali kot referenco za vse ostale primere na nižjih sodnih instancah. Primer ZDA proti Miller je za zvezna sodišča predstavljal podlago za interpretacijo drugega amandmaja v duhu kolektivne pravice in s tem ohranjanje avtoritete držav, da te vzdržujejo svoje garde (Library of Congress 2017).

Sodišče se je z drugim amandmajem zopet srečalo šele na začetku 21. stoletja, ko se je prvič resno dotaknilo ustavnega pomena amandmaja. Primer District of Columbia proti Heller iz

leta 2008 je pogled na drugi amandma obrnil na glavo. Leta 2010 je sledil primer McDonald proti Chicago ter nazadnje, leta 2016, primer Caetano proti Massachusetts.

Ti primeri predstavljajo sicer skromno, a zato nič manj pomembno zbirko šestih primerov obravnave drugega amandmaja na Vrhovnem sodišču ZDA.

7.1 District of Columbia proti Heller

Primer temelji na tožbi, ki je leta 2003 bila vložena pri okrajnem sodišču v Washingtonu D.C. V tožbi Parker proti District of Columbia se je šest prebivalcev zveznega okraja Columbia na sodišče obrnilo s prošnjo, da prekliče tri določila iz *Firearms Control Regulation Act*, ki ga je okrožje sprejelo leta 1975. Omenjena določila so prepovedovala registracijo ročnih pištol, prepovedovala so nošenje nelicenčnih ročnih pištol ali kateregakoli drugega smrtno nevarnega orožja, ki ga je moč zakriti, ter zahtevala, da se orožje, ki je zakonito shranjeno, razstavi ali zaklene, da bi tako preprečili njegovo sprožitev ali uporabo (Encyclopaedia Britannica 2017b).

Okrajno sodišče je tožbo zavrglo in tako ugodilo vladnemu predlogu. Leta 2007 je pritožbeno sodišče za okrožje D.C. ugotovilo, da ima pravno podlago za tožbo samo eden od tožnikov, Dick Heller. Preklicali so prvo in tretje določilo, pri drugem pa so omejili njegovo izvrševanje. Vlada je vložila zahtevek za revizijo in vrhovno sodišče je v začetku leta 2008 prisluhnilo njihovim argumentom. Z odločitvijo 5 proti 4 je vrhovno sodišče potrdilo odločitev pritožbenega sodišča (Encyclopaedia Britannica 2017b).

Vrhovno sodišče je prvič v zgodovini potrdilo, da drugi amandma zagotavlja individualno pravico do imetja in nošenja orožja za namen samoobrambe. Primer District of Columbia proti Heller je porušil D.C.-jevo več desetletij staro prepoved o posesti orožja in zahtevo, da se orožje, ki je zakonito shranjeno, razstavi ali zaklene, da bi tako preprečili njegovo sprožitev ali uporabo, ki samoobrambe ni navajala kot izjemo (Law Center to prevent Gun Violence 2017).

Sodnik Antonin Scalia je napisal mnenje večine, v katerem je drugi, operativni del amandmaja označen kot del, ki uzakonja individualno pravico, ki izhaja iz angleškega

običajnega prava in je uzakonjena v angleški listini pravic. Večina je bila prepričana, da njihovo mnenje podpira tudi preambula amandmaja, če nanjo gledamo skozi oči ustanovnih očetov. Ti so namreč bili prepričani, da je najučinkovitejši način za uničenje ljudske garde prav razorožitev ljudstva (Encyclopaedia Britannica 2017b).

Vendar je Vrhovno sodišče izrecno poudarilo, da drugega amandmaja nikakor ne smemo razumeti kot predpis, ki podeljuje pravico do nošenja kateregakoli orožja na kakršenkoli način in s katerimkoli namenom. Sodišče je identificiralo omejitvene zakone, ki ne kršijo pravice posameznika. Med njimi so prepoved za kaznjence in duševno bolne, prepoved uporabe orožja v šolah, vladnih stavbah in drugih občutljivih ustanovah ter določbe, ki urejajo komercialno prodajo orožja. Seznam so dopolnili še s prepovedjo uporabe nevarnega in nenavadnega orožja, ki ni bilo v uporabi v času nastanka amandmaja in danes služi predvsem za vojaške namene (Law Center to prevent Gun Violence 2017).

Večina je prav tako ugotovila, da je individualna pravica podprta že v primeru ZDA proti Miller iz leta 1939, kar je v nasprotju z dominantno interpretacijo tega primera v 20. stoletju (Encyclopaedia Britannica 2017b).

Razsodba v tem primeru je predstavljala radikalen odmik od prejšnjih kolektivnih razlag Vrhovnega sodišča, ki so več kot 60 let predstavljali podlago za zavrnitev vseh izzivov drugega amandmaja na nižjih zveznih in državnih pritožbenih sodiščih (Law Center to prevent Gun Violence 2017).

Zakon, ki se nanaša na pomen drugega amandmaja, se je leta 2008 dramatično spremenil. District of Columbia proti Heller predstavlja prelomen trenutek v zgodovini drugega amandmaja, vendar je kljub vsemu kar nekaj vprašanj ostalo neodgovorjenih. Sodba ni podala odgovora na vprašanje, ali drugi amandma omejuje državno ureditev strelnega orožja ter ni določila standardov za ocenjevanje ustavnosti drugih zakonov in predpisov, ki vplivajo na pravico iz amandmaja (Library of Congress 2017).

V odklonilnem mnenju je sodnik John Paul Stevens izrazil zaskrbljenost zaradi pomanjkanja novih dokazov, ki bi podpirali stališče, da je namen amandmaja omejiti spodobnost kongresa, da ta ureja civilno uporabo orožja. Kritiziral je način, na katerega je sodišče bralo drugi amandma, saj je verjel, da je amandma potrebno brati kot celoto. Na koncu je še zatrdil, da je

sodišče napačno interpretiralo primer Miller in tako diskreditiralo mnenja več sto sodnikov, ki so podpirali vidik kolektivne pravice (Encyclopaedia Britannica 2017b).

7.2 McDonald proti Chicago

Odločitev v primeru Heller je povzročila poplavo pravnih, ki so temeljila na več kot dvesto odločitvah zveznih in državnih izzivov, povezanih z drugim amandmajem in orožarsko zakonodajo ZDA. Vloženih je bilo kar nekaj pomembnih tožb, v katerih so na podlagi razsodbe v primeru District of Columbia proti Heller izpodbijali široko paleto zveznih in državnih zakonov o orožju. Eden takih primerov je McDonald proti Chicago (Law Center to prevent Gun Violence 2017).

Leta 2008 so Otis McDonald in ostali vložili tožbo pri okrožnem sodišču, saj so želeli izpodbijati določila iz čikaškega zakona iz leta 1982, ki je prepovedal nove registracije ročnih pištol ter registracijo določil kot predpogoj za posedovanje orožja. Ločene tožbe so vložili še NRA in ostali, ki so poleg zgornjega zakona izpodbijali še *Oak Park*, zakon, ki je prepovedoval posedovanje ali nošenje strelnega orožja, razen pušk in šibrovk, doma ali v službi. Obe tožbi sta temeljili na dejstvu, da zakon krši pravico posameznika, kot naj bi jo zagotavljal drugi amandma. V pričakovanju odločitve v primeru Heller so tožbo v primeru McDonald proti Chicago vložili še isto jutro, ko je odločitev bila objavljena. Ključno vprašanje je bilo, ali se drugi amandma lahko aplicira na zvezne države (Encyclopaedia Britannica 2017c).

Po obravnavi primera na okrožnem in pritožbenem sodišču je primer prišel do vrhovnega sodišča, ki je septembra 2008 pristalo na razsojanje. Argumenti so bili predstavljeni marca 2010. Vrhovno sodišče je razveljavilo odločitev nižjega sodišča in primer poslalo v ponovno odločanje (Encyclopaedia Britannica 2017c).

Poleti 2010 je Vrhovno sodišče z odločitvijo 5 proti 4 odločilo, da se drugi amandma aplicira tudi na zvezne in lokalne oblasti (Law Center to prevent Gun Violence 2017).

Sodnik Samuel A. Alito ml. je napisal mnenje večine, v katerem so na podlagi primera Heller potrdili, da mora drugi amandma na podlagi selektivne vključitve in postopne uporabe Listine

pravic biti aplikativen tudi za države (Encyclopaedia Britannica 2017c). Sodišče je razsodilo, da pravice iz drugega amandmaja, ki so jih priznali v primeru Heller, veljalo ne le na zvezni, ampak tudi na državni in lokalni ravni (Library of Congress 2017).

Drugi amandma se na države lahko aplicira zaradi pravic, ki jih določa štirinajsti amandma k Ustavi ZDA (Library of Congress 2017), ki določa, da »Nobena država ne sme sprejeti ali izvesti kakega zakona, ki bi kršil privilegije ali imunitete državljanov Združenih Držav; nobena država tudi ne sme, brez dolžnega postopanja v skladu s pravom, nikomur odvzeti življenja, svobode ali lastnine; prav tako tudi ne sme nikomur odreči enakega varstva v skladu s pravom« (Jaklič in Toplak 2005, 114).

V mnenju večine so izpostavili tudi, da je individualna pravica do imetja in nošenja orožja za tradicionalno zakonite namene, kot je samoobramba, ključna za ameriško ureditev svobode in pravne države. Standard, ki ga je sodišče s svojo razsodbo v tem primeru ohranilo, je vrhovno sodišče uporabilo že leta 1960, ko so v kazenske postopke vključili številne pravice, kot je pravica do sojenja s poroto (Encyclopaedia Britannica 2017c).

Odklonilno mnenje so napisali trije sodniki, ki so trdili, da je zgodovinska analiza primera Heller napačna ter da so zgodovinski dokazi, ki naj bi dokazovali obstoj individualne pravice, v najboljšem primeru nejasni. Verjamejo, da ta pravica nima podpore v razpoznavnem motivu oblikovalcev amandmaja ter da sodoben argument, ki pravi, da bi uveljavitev te pravice vplivala na pospeševanje širšega namena ustave, kot je spodbujanje enakih pravic za posameznike, vzdrževanje demokracije in oblikovanje delujočih institucij na podlagi delitve oblasti, ne obstaja (Encyclopaedia Britannica 2017c).

Se pa sodišče v tem primeru ni dotaknilo vprašanja, ali se drugi amandma tudi v primeru Heller nanaša na države, saj se je primer ukvarjal le z zakonodajo okrožja Columbia (Library of Congress 2017).

7.3 Caetano proti Massachusetts

V duhu individualne pravice do orožja, ki jo je več kot očitno začelo podpirati tudi Vrhovno sodišče, je leta 2016 nastal primer Caetano proti Massachusetts.

Tožena stranka, Jaime Caetano, je po tem, ko jo je mož tako hudo pretepel, da je potrebovala bolnišnično oskrbo, nasilno razmerje končala. Kljub temu da je bivši mož imel več prepovedi približevanja, jo je še naprej nadlegoval. Ker se je bala za svoje življenje, je od prijatelja sprejela električni paralizator. Jeseni 2011 so jo zaradi posedovanja električnega orožja, ki je v skladu z občim pravom v Massachusettsu prepovedano, aretirali. Kljub predstavitvi dejstev je Caetano bila spoznana za krivo. Ker je verjela, da ji pravica do orožja pripada zaradi drugega amandmaja in temeljne pravice do samoobrambe, je vložila pritožbo na vrhovno pravosodno sodišče v Massachusettsu, ki pa je potrdilo odločitev nižjega sodišča (Commonwealth Second Amendment 2017).

Sodišče v Massachusettsu ni ugodilo pritožbi. Njeno orožje, električni paralizator, namreč ni tip orožja, ki se lahko kvalificira pod zaščito drugega amandmaja, saj v času njegovega oblikovanja ni bil v splošni uporabi, povrh vsega pa niti ne predstavlja orožja, ki ga lahko prilagodimo za uporabo v vojski. Električni paralizator naj bi bil nevarno in nenavadno orožje, ki ga je prepovedano nositi. V dveh utemeljitvah so se sklicevali na primer Heller. Z enačenjem »nenavaden« in »ni bil v splošni uporabi v času oblikovanja amandmaja« je sodišče zaključilo, da je primer Caetano neskladen s primerom District of Columbia proti Heller in se nanj ne more sklicevati (Volkh 2016).

Leta 2015 je sledila pritožba na Vrhovno sodišče, ki je marca 2016 soglasno podalo odločitev in z njo razveljavilo argumente sodišča v Massachusettsu glede drugega amandmaja. Pri svoji odločitvi se je sodišče sklicevalo na primera District of Columbia proti Heller in McDonald proti Chicago. Pritožbo so upoštevali, ker primer Heller pod zaščito drugega amandmaja šteje tudi orožje, ki v času oblikovanja amandmaja še ni obstajalo. Prav tako ni obveljalo, da so električni paralizatorji nevarni, ker so dokaj novo orožje ter da se jih ne sme uporabljati za samoobrambo, ker se ne morejo prilagoditi za uporabo v vojski (Volkh 2016).

Argumenti sodišča v tem primeru predstavljajo podlago za potrditev tretje hipoteze, saj v skladu z orožarsko zakonodajo posamezniki lahko kot orožje za samoobrambo uporabljajo tudi druge tipe orožja, ki v času sprejetja niso bili v uporabi, oz. takrat še niso obstajali.

Vendar Vrhovno sodišče ni presodilo, da je prepoved paralizatorjev v državi Massachusetts neustavna. Zavrnilo so le trditve sodišča, zaradi katerih država podpira prepoved. Primer, ki se je ukvarjal s pregonom gospe Caetano, se je kljub vsemu nadaljeval (Volkh 2016).

V mnenju je sodnik vrhovnega sodišča Samuel A. Alito ml. zapisal, da drugi amandma varuje pravico posameznika, ki se lahko aplicira na zvezni in državni ravni in se neposredno navezuje na osnovno pravico do samoobrambe. Izpostavil je tudi, da bi Caetano za samoobrambo lahko izbrala strelno orožje, vendar orožje, ki ga je izbrala, bi za razliko od strelnega, težko trajno poškodovalo njo ali njega. Poudaril je, da naloga sodišča ni, da od ljudi zahteva, naj pri samoobrambi uporabijo večjo silo, kot so jo pripravljene uporabiti sami. Kot najbolj osnovno nalogo države je izpostavil to, da zaščiti svoje prebivalstvo. Država Massachusetts ni uspela zavarovati tožene stranke, zato je ta za svojo varnost morala poskrbeti sama. Mnenje je zaključil z obsojanjem njene obtožbe in izjavo, da če temeljna pravica do samoobrambe ne velja v primeru Caetano, potem je varnost vseh Američanov prepuščena na milost in nemilost državnih organov, ki so mogoče bolj zaskrbljeni glede razorožitve prebivalstva kot za njihovo varnost (Volokh 2016).

Julija 2016 je Caetano bila oproščena vseh obtožb. Oprostitev je temeljila na internem dogovoru med tožilstvom in obrambo, verjetno pa je nanjo vplivalo tudi mnenje Vrhovnega sodišča (Volokh 2016).

Po primeru *Columbia proti Heller* je Caetano proti Massachusetts šele drugi primer na Vrhovnem sodišču, ki se neposredno ukvarja s pomenom drugega amandmaja, in tretji, ki je potrdil, da je pravica, kot jo zagotavlja drugi amandma, individualna. Rezultat sodb, naklonjenih kolektivnemu in individualnemu modelu, je trenutno izenačen.

8 ZAKLJUČEK

Enotnega mnenja o tem, kaj pravica do imetja in nošenja orožja v ZDA pomeni danes, ni. Oblikovala sta se dva prevladujoča vidika te pravice. Oba vidika podpora za svoja prepričana iščeta predvsem v zgodovini oblikovanja amandmaja, v pravem pomenu besed in v prvotnem namenu njegovih oblikovalcev. Zanimivo je, kako dva nasprotujoča si vidika interpretirata iste besede, besedne zveze in dejanja na popolnoma drugačen način. Oba pa imata svoje podpornike med politiki, sodniki, interesnimi organizacijami in med prebivalstvom.

Zgodovinske okoliščine oblikovanja drugega amandmaja imajo velik vpliv na interpretacijo pravice, ki iz njega izhaja. Oba modela interpretacije amandmaja to potrjujeta. A teorija brez prakse ne more preživeti. V našem primeru prakso predstavlja Vrhovno sodišče, ki je s svojimi interpretacijami drugega amandmaja in iz njega izhajajoče pravice potrdilo, da pravica do imetja in nošenja orožja za namen samoobrambe v 21. stoletju pripada vsakemu posamezniku.

Pravica do imetja in nošenja orožja, kot jo zagotavlja drugi amandma, je v 21. stoletju dvojna pravica, kolektivna in individualna. Kolektivna interpretacija danes močno izgublja na svoji kredibilnosti, saj temelji na argumentu oblikovanja Obrambne Garde, ki pa v današnjem času ne obstaja več. Zaradi te interpretacije je amandma bil označen kot neuporaben, zastarel in brez pravega pomena. Ta oznaka amandmaja je zanimiva, ker v ustavni interpretaciji obstaja splošno sprejeto pravilo, ki pravi, da kadar si dve teoriji nasprotujeta, bi se morali izogibati prav tiste, ki določbo pod vprašajem označi kot nesmiselno in brezpredmetno (Bogus 2001, 486).

Oblikovanje standardnega modela, ki podpira individualno pravico do orožja, je ovrglo predpostavke zagovornikov kolektivnega modela, saj je pravico drugega amandmaja koherentno umestil v današnji čas. Zagovorniki standardnega modela kolektivnega močno kritizirajo, saj naj bi imel skrite namene, ki niso povezani z interpretacijo amandmaja. V teh kritikah bi se lahko skrival kanček resnice, saj zagovorniki kolektivnega modela do danes še niso odgovorili na obtožbo, da je ta model nastal le zaradi potrebe po podpori orožarskih zakonov, ki so bili oblikovani za razorožitev temnopoltega prebivalstva in imigrantov v začetku 19. stoletja (Reynolds 1995, 74).

Pravica do orožja se je v 21. stoletju razvila v individualno pravico. Sicer standardni model dokazuje, da je pravica taka že od samega začetka, vendar zaradi družbeno, pravno in politično sprejete kolektivne teorije to prepričanje do pred nekaj desetletij ni prevladovalo.

A ta pravica nikoli ni bila in nikoli ne bo absolutna. Zakoni in regulacije posegajo že na vsa področja našega življenja, zato ni nič čudnega, da urejajo tudi področje uporabe orožja. Regulacijo orožja ureja orožarska zakonodaja, ki je v skladu z ustavo. Zakonodaja na zvezni ravni se od leta 1994 praktično ni spremenila, so se pa zato spremenili zakoni na ravni držav, in sicer v smeri omogočanja enostavnejše pridobitve in uporabe orožja (Kopel 2012, 1588). Leta 1988 je v ZDA le 11 držav imelo zakone, ki so civilnemu prebivalstvu omogočali nošenje orožja na javnih mestih. Danes ima liberalizirane zakone že več kot 40 držav (NPR 2011).

Pri zakonih velja pravilo, da smo ljudje veliko bolj naklonjeni regulaciji kot izrecni prepovedi. Skozi analizo orožarske zakonodaje lahko vidimo, da ta s časom postaja vse bolj naklonjena regulacijam, katerih cilj ni izrecna prepoved orožja, ampak njegova varna uporaba za vse, ki spoštujejo zakone. Dodatne regulacije stremijo k natančnejši opredelitvi te pravice, da bi ljudem omogočale uporabo, ki je v skladu z zakonodajo.

NRA je postala politično aktivna prav zaradi strahu, da bodo nove regulacije vodile k popolni prepovedi. Skozi pregled njenih aktivnosti vidimo, da se je močno upirala le takrat, ko so zakoni resno posegli v pravice ljudi do orožja. S spreminjanjem dialoga o orožju v politiki se je spremenil tudi njihov pristop. Seveda pa v svojih izjavah in potezah nikoli ne odstopajo od glavne naloge – zagotavljanja pravic, kot naj bi jih zagotavljal drugi amandma za tiste posameznike, ki orožje spoštujejo.

Vrhovno sodišče je s svojo interpretacijo amandmaja v zadnjih treh primerih potrdilo, da je pravica do orožja pravica posameznika. Dotaknilo pa se je tudi vprašanja, kakšno orožje lahko posameznik uporablja. Napredek tehnologije pri izdelavi in uporabi orožja posamezniku v 21. stoletju ponuja širšo paleto orožja, kot je bila na voljo v času sprejetja amandmaja. Tudi ustavno pravo razume, da se razmere, v katerih se amandma uporablja, spreminjajo. Pravica iz drugega amandmaja danes posameznikom zagotavlja pravico do orožja, ki ni omejeno na tisto orožje, ki je bilo v splošni uporabi konec 18. stoletja. Sodišče je to potrdilo tudi, ko je v

primeru Caetano potrdilo ustavnost uporabe električnega paralizatorja kot orožja za osebno zaščito.

Razumevanje pravice, kot jo zagotavlja drugi amandma, je zelo kompleksno in nima enoznačnega odgovora. Letos se na Vrhovnem sodišču obeta nov primer, za katerega se zdi, da bi lahko izničil individualno teorijo, ki jo je sodišče leta 2008 potrdilo v primeru Heller, kar pomeni, da bo pravica iz drugega amandmaja znova postavljena v nove okvirje. Pravica do imetja in nošenje orožja je tako pravica, ki se še vedno razvija in nadgrajuje.

9 LITERATURA

Baron, Dennis. 2008. *Guns and Grammar: The Linguistics of the Second Amendment*. Dostopno prek: <http://www.english.illinois.edu/~people-/faculty/debaron/essays/guns.pdf> (27. januar 2017).

BBC. 2016. US gun control: What is the NRA and why is it so powerful? Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-35261394> (28. april 2017).

Bela hiša. 2013. *Now is the time. The President's plan to protect our children and our communities by reducing gun violence*. Dostopno prek: https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/wh_now_is_the_time_full.pdf (25. januar 2017).

Bogus, Carl T. 1998. The Hidden History of the Second Amendment. *U.C. Davis Law Review* 31 (2): 309–408.

--- 2000. The History and Politics of Second Amendment Scholarship: A Primer. *Chicago-Kent Law Review* 76 (2): 3–25.

--- 2001. What Does the Second Amendment Restrict? A Collective Rights Analysis. *Constitutional Commentary* 18: 485–516.

Brady Campaign to Prevent Gun Violence. 2017. The impact of the Brady Law. Dostopno prek: <http://www.bradycampaign.org/our-impact/resources/the-impact-of-the-brady-law> (30. april 2017).

Brady Handgun Violence Prevention Act. Public Law 103–159, 107 Stat. 1993. Dostopno prek: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-107/pdf/STATUTE-107-Pg1536.pdf> (27. januar 2017).

CNN. 2015. The money powering the NRA. Dostopno prek: <http://money.cnn.com/news/cnnmoney-investigates/nra-funding-donors/> (13. april 2017).

Commonwealth Second Amendment. 2017. *Caetano v. Massachusetts*. Dostopno prek: <http://comm2a.org/55-projects/215-caetano> (25. april 2017).

ConstitutionFacts.org. 2017. *United States (U.S.) Supreme Court Information&Facts*. Dostopno prek: <https://www.constitutionfacts.com/us-supreme-court/> (17. april 2017).

Cornell, Saul. 2006. The Early American Origins of the Modern Gun Control Debate: The Right to Bear Arms, Firearms Regulation, and the Lessons of History. *Stanford Law and Policy Review* 17: 567–592.

Encyclopaedia Britannica. 2017a. *Brady Law*. Dostopno prek: <https://www.britannica.com/topic/Brady-Law> (15. april 2017).

--- 2017b *District of Columbia v. Heller*. Dostopno prek: <https://www.britannica.com/event/District-of-Columbia-v-Heller> (23. april 2017).

--- 2017c. *McDonald v. City of Chicago*. Dostopno prek: <https://www.britannica.com/event/McDonald-v-City-of-Chicago> (23. april 2017).

Encyclopedia.com. 2017. *U.S. v. Cruikshank: 1875*. Dostopno prek: <http://www.encyclopedia.com/law/law-magazines/us-v-cruikshank-1875> (17. april 2017).

FBI. 2017. *National Instant Criminal Background Check System*. Dostopno prek: <https://www.fbi.gov/services/cjis/nics> (27. april 2017).

Finkelman, Paul. 2000. A Well Regulated Militia: The Second Amendment in Historical Perspective. *Chicago-Kent Law Review* 76 (7): 195–236.

Ferfila, Bogomil. 2002. ZDA. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Grad, Franc, Ivan Kristan in Anton Perenič. 2006. *Primerjalno ustavno pravo*. Ljubljana: Pravna fakulteta.

Gun Control Act od 1968. Public Law 90–618, 82 Stat. Dostopno prek: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-107/pdf/STATUTE-107-Pg1536.pdf> (31. januar 2017).

Jacobs, Ryan. 2015. *The History of the Second Amendment in the Supreme Court: And the truly tragic delusion of the American people*. Dostopno prek: https://www.researchgate.net/publication/281178738_The_History_of_the_Second_Amendment_in_the_Supreme_Court (27. januar 2017).

Jaklič, Klemen in Jurij Toplak. 2005. *Ustava Združenih držav Amerike s pojasnili*. Ljubljana: Nova obzorja.

Kopel, David B. 2012. The Great Gun Control War of The Twentieth Century and its Lessons for Gun Laws today. *Fordham Urb. L.J.* 39: 1527–1616.

Kozuskanich, Nathan. 2008. Originalism, History, and the Second Amendment: What Did Bearing Arms Really Mean to the Founders? *Journal of Constitutional Law* 10 (3): 413–446.

Krouse, William J. 2012. Federal Regulation of Firearms. *Gun Control Legislation*. Dostopno prek: <https://fas.org/sgp/crs/misc/RL32842.pdf> (28. januar 2017).

Law Center to prevent Gun Violence 2017. *The Supreme Court and the Second Amendment*. Dostopno prek: <http://smartgunlaws.org/gun-laws/the-second-amendment/the-supreme-court-the-second-amendment/> (15. marec 2017).

Library of Congress. 2017. *United States: Gun Ownership and the Supreme Court*. Dostopno prek: <https://www.loc.gov/law/help/second-amendment.php> (15. marec 2017).

Lund, Nelson. 1987. The Second Amnndment, Political Liberty and the right of Self-Preservation. *Alabama Law Review*: 103–130.

Newman, John J. in Schmalbach John M. 2017. *United States History*. Dostopno prek: <http://ma.lvlhs.org/ourpages/auto/2012/4/12/58446259/TOP%20REVIEW%20TEXTBOOK.pdf> (13. marec 2017).

NPR. 2011. After Tucson Shootings, NRA Again Shows Its Strength. Dostopno prek: <http://www.npr.org/2011/01/27/133247508/the-history-and-growing-influence-of-the-nra> (25. marec 2014).

NRA. 2017. *A Brief History of the NRA*. Dostopno prek: <https://home.nra.org/about-the-nra/> (10. februar 2017).

NRA-ILA. 2017. *About the NRA Institute for Legislative Action*. Dostopno prek: <https://www.nraila.org/about/> (23. marec 2017).

Plumer, Brad. 2012. Everything you need to know about the assault weapons ban in one post. *The Washington Post*, 17. december. Dostopno prek: <http://www.factcheck.org/2013/02/did-the-1994-assault-weapons-ban-work/> (02. maj 2017).

Ragin, Charles C. 2007. *Družboslovno raziskovanje: enotnost in raznolikost metode*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Reynolds, Glenn Harlan. 1995. *A critical guide to the Second Amendment*. Dostopno prek: https://www.azcdl.org/Reynolds_ACriticalGuidetotheSecondAmendment.pdf (31. januar 2017).

Rosenfeld, Nelson. 2016. *The Suprising Unkmown Histor of the NRA*. Dostopno prek: <http://www.alternet.org/suprising-unknown-history-nra> (28. marec 2017).

Supreme Court of the United States. 2017. *A Brief Overview of the Supreme Court*. Dostopno prek: <https://www.supremecourt.gov/about/briefoverview.aspx> (15. april 2017).

The Guardian. 2017. Donald Trump tells NRA: 'I am going to come through for you'. Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/us-news/2017/apr/28/donald-trump-nra> (30. marec 2017).

The New York Times. 2013. Senate Blocks Drive for Gun Control. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2013/04/18/us/politics/senate-obama-gun-control.html> (30. marec 2017).

United States General Accounting Office. 1996. *Implementation of the Brady Handgun Violence Prevention Act*. Dostopno prek: <http://www.gao.gov/assets/160/155338.pdf> (27. april 2017).

USA TODAY. 2017. Trump to NRA: The 'assault' on gun rights is over. Dostopno prek: <https://www.usatoday.com/story/news/politics/2017/04/28/donald-trump-national-rifle-association-convention/101021848/> (30. marec 2017).

Vandercoy, David E. 1994. The History of the Second Amendment. *Valparaiso Univ. Law Review*: 1007–1039.

Violent Crime Control and Law Enforcment Act of 1994. Public Law 103–322 H.R. 3355. Dostopno prek: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/BILLS-103hr3355enr/pdf/BILLS-103hr3355enr.pdf> (31. januar 2017).

Vizzard, William J. 1995. The Impact of Agenda Conflict on Policy Formulation and Implementation: The Case of Gun Control. *Public Administration Review* 55 (4): 341–347.

--- 2015. The Current And Future State Of Gun Policy In The United States. *Journal of Criminal Law and Criminology* 104 (4): 879–904.

Volokh, Eugene. 2016. Charges dropped in *Caetano v. Massachusetts* Second Amendment stun gun case. *The Washington Post*, 7. julij. Dostopno prek: https://www.washingtonpost.com/news/volokh-conspiracy/wp/2016/07/07/charges-dropped-in-caetano-v-massachusetts-second-amendment-stun-gun-case/?utm_term=.f36eaffb1323 (25. april 2017).

Wood, Gordon S. 1992. *The Origins of the Bill of Rights*. Dostopno prek: <http://www.americanantiquarian.org/proceedings/44517776.pdf> (13. marec 2017).

Yanker, Jessica. 2014. "*From my Cold Dead Hands*": the role of the NRA in the lack of gun reform in the United States from 1996-2014. Dostopno prek: http://scholar.colorado.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1222&context=honr_theses (01. april 2017).

Yassky, David. 2000. The Second Amendment: Structure, History, and Constitutional Change. *Michigan Law Review* 99: 588–668.